

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΠΪΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Δημήτριος Καρνιάτης

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτριος Κυρίκος

**Ηράκλειο
2019**

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	4
ΙΣΤΟΡΙΑ	6
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ	7
1979-1990	7
1990-2000: Προετοιμασία για ένταξη στο ευρώ.....	8
2001-2007	8
2007- σήμερα: η κρίση.....	9
Κατανοώντας την πτώση της οικονομίας της Ελλάδας.....	9
Ελλάδα Πριν από το ευρώ	9
Ελληνική Οικονομία έναντι άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.....	11
Η παγκόσμια οικονομική κρίση	11
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	12
Πως πήγε η Ελλάδα σε αυτό το σημείο	16
Πώς επηρεάζει η κρίση το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα;.....	18
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	18
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ	21
.....	26
Πριν την κρίση	26
Ισοζύγιο πληρωμών 2015.....	28
Ισοζύγιο πληρωμών 2017-2018	29
ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	32
Οι κορυφαίες ελληνικές εξαγωγές που βοήθησαν την Ελλάδα μέσω της οικονομικής κρίσης.....	36
Η κρίση βοήθησε να εξισορροπηθεί το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών της Ελλάδας	37
Μετά την κρίση	37

2014.....	38
2016-2017-2018	39
ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	41
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	43
Ελλάδα: αύξηση κατά 20% της αξίας των εξαγωγών φρούτων και λαχανικών	43
ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	44
Νέοι Ελληνικοί στόχοι και Ευρωπαϊκή Ένωση	48
ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	49
Μια στρατηγική ανάπτυξης με επίκεντρο το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών	49
Μια στρατηγική εταιρική σχέση με τις ΗΠΑ	50
Οι ευρύτερες επιχειρηματικές φιλοδοξίες της Ελλάδας	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
Βιβλιογραφία	52

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διεθνείς νομισματικές σχέσεις αποτελούν ζωτικό τμήμα της διεθνούς πολιτικής οικονομίας διότι οι περισσότερες σημαντικές συναλλαγές στην παγκόσμια οικονομία εξαρτώνται από τη διαθεσιμότητα χρήματος και πιστώσεων. Οι διεθνείς νομισματικές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές παίζουν βασικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας. Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να παρουσιάσει την επίδραση που είχε οικονομική κρίση τις εξωτερικές συναλλαγές της Ελλάδας κατά τη διάρκειά της αλλά και για τα επόμενα χρόνια. Στην αρχή γίνεται μία αναφορά σχετικά με την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας πριν και μετά την κρίση, την ένταξή της στο ευρώ, την σύγκριση της με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες καθώς γίνεται και μία προσπάθεια για την κατανόηση της πορείας της Ελλάδας στην κρίση αυτή. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η σημερινή κατάσταση της χώρας μαζί με το ισοζύγιο πληρωμών της και τα χρόνια πριν την κρίση αλλά και τα χρόνια μετά μέχρι και το 2018. Σημαντική βάση στην εργασία δίνονται και στις εξωτερικές συναλλαγές που πραγματοποιούσε η χώρα όλα αυτά τα χρόνια μαζί με τους κύριους τομείς της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων. Τέλος παρουσιάζονται διάφορες πολιτικές και στρατηγικές που η ίδια η χώρα ακολούθησε και ακολουθεί όλα αυτά τα χρόνια.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Το ισοζύγιο πληρωμών είναι μια κατάσταση όλων των συναλλαγών που πραγματοποιούνται μεταξύ οντοτήτων σε μία χώρα και στον υπόλοιπο κόσμο για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα, όπως ένα τρίμηνο ή ένα έτος. Το ισοζύγιο πληρωμών (BOP), επίσης γνωστό ως ισοζύγιο διεθνών πληρωμών, συνοψίζει όλες τις συναλλαγές που τα άτομα, οι εταιρείες και οι κυβερνητικές οργανώσεις μιας χώρας συμπληρώνουν με άτομα, εταιρείες και κρατικούς φορείς εκτός της χώρας. Οι συναλλαγές αυτές συνίστανται σε εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, καθώς και σε πληρωμές μεταφοράς, όπως η ξένη βοήθεια και τα εμβάσματα. Το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας και η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση της αποτελούν από κοινού τους διεθνείς λογαριασμούς της. Το ισοζύγιο

πληρωμών διαιρεί τις συναλλαγές σε δύο λογαριασμούς: τον τρεχούμενο λογαριασμό και τον λογαριασμό κεφαλαίου (μερικές φορές ο λογαριασμός κεφαλαίου ονομάζεται χρηματοπιστωτικός λογαριασμός, με ξεχωριστό, συνήθως πολύ μικρό, κεφαλαιακό λογαριασμό που παρατίθεται ξεχωριστά). Ο τρεχούμενος λογαριασμός περιλαμβάνει συναλλαγές σε αγαθά, υπηρεσίες, έσοδα από επενδύσεις και τρέχουσες μεταβιβάσεις. Ο λογαριασμός κεφαλαίου, που ορίζεται ευρέως, περιλαμβάνει συναλλαγές σε χρηματοπιστωτικά μέσα και αποθεματικά κεντρικής τράπεζας. Ο τρεχούμενος λογαριασμός περιλαμβάνεται στους υπολογισμούς της εθνικής παραγωγής, ενώ ο λογαριασμός κεφαλαίου όχι. Ο υπολογισμός του ΒΟΡ υπερβαίνει την απλή αφαίρεση των εκροών από εισροές. Στην πραγματικότητα αποτελείται από τρία υποκεφάλαια: τον τρεχούμενο λογαριασμό, τον λογαριασμό κεφαλαίου και τον χρηματοπιστωτικό λογαριασμό, καθένα από τα οποία έχει τους δικούς του τύπους εισροών και εκροών. Ο χρηματοοικονομικός λογαριασμός καταγράφει το εμπόριο μετοχών, ομολόγων, βασικών προϊόντων και ακινήτων. Οι διακυμάνσεις των υπολόγων αυτών μπορούν να υποδείξουν ποιο τομέα της οικονομίας προκαλεί την απόκλιση.

Το άθροισμα όλων των συναλλαγών που καταγράφονται στο ισοζύγιο πληρωμών πρέπει να είναι μηδενικό, εφόσον ο λογαριασμός κεφαλαίου ορίζεται ευρέως. Ο λόγος είναι ότι κάθε πίστωση που εμφανίζεται στον τρεχούμενο λογαριασμό έχει αντίστοιχη χρέωση στο λογαριασμό κεφαλαίου και αντίστροφα. Εάν μια χώρα εξάγει ένα στοιχείο (πίστωση τρεχούμενου λογαριασμού), εισάγει αποτελεσματικά το ξένο κεφάλαιο όταν καταβάλλεται το στοιχείο αυτό (χρέωση του λογαριασμού κεφαλαίου). Εάν μια χώρα δεν μπορεί να χρηματοδοτήσει τις εισαγωγές της μέσω εξαγωγών κεφαλαίων, πρέπει να το κάνει, μειώνοντας τα αποθέματά της. Αυτή η κατάσταση αναφέρεται συχνά ως έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών, χρησιμοποιώντας τον στενό ορισμό του λογαριασμού κεφαλαίου που αποκλείει τα αποθέματα των κεντρικών τραπεζών. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, το γενικά καθορισμένο ισοζύγιο πληρωμών πρέπει να φτάσει στο μηδέν εξ ορισμού. Στην πράξη, προκύπτουν στατιστικές αποκλίσεις λόγω της δυσκολίας της ακριβούς μέτρησης κάθε συναλλαγής μεταξύ μιας οικονομίας και του υπόλοιπου κόσμου. Τα δεδομένα για το ισοζύγιο πληρωμών και τη διεθνή επενδυτική θέση είναι κρίσιμα για τη

διαμόρφωση της εθνικής και διεθνούς οικονομικής πολιτικής. Ορισμένες πτυχές των δεδομένων του ισοζυγίου πληρωμών, όπως οι ανισορροπίες πληρωμών και οι άμεσες ξένες επενδύσεις, είναι βασικά ζητήματα που επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ενός έθνους.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Οι συναλλαγές σε Εθνικό επίπεδο πριν από το 19ο αιώνα εκφράζονταν σε χρυσό και έδιναν μία ευελιξία στις όποιες χώρες αντιμετωπίζουν εμπορικά ελλείμματα. Να ενισχυθεί η οικονομική κατάσταση ενός έθνους να ήταν χαμηλή έτσι ώστε η τόνωση του Εμπορικού πλεονάσματος να αποτελούσε μέθοδο ενίσχυσης. Οι εθνικές οικονομίες δεν ήταν καλά ενσωματωμένες μεταξύ τους, ωστόσο, τόσο απότομες εμπορικές ανισορροπίες σπάνια προκάλεσαν κρίσεις. Η διεθνής οικονομική ολοκλήρωση αυξήθηκε από τη βιομηχανική επανάσταση και οι κρίσεις στο ισοζύγιο πληρωμών άρχισαν να κάνουν την εμφάνιση τους συχνότερα. Η Μεγάλη Ύφεση οδήγησε τις χώρες να εγκαταλείψουν το χρυσό πρότυπο και να ασκήσουν ανταγωνιστική υποτίμηση των νομισμάτων τους, αλλά το σύστημα του Bretton Woods που επικρατούσε από το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τη δεκαετία του 1970 εισήγαγε ένα μετατρέψιμο χρυσό δολάριο με σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες σε άλλα νομίσματα. Καθώς αυξήθηκε η προσφορά χρήματος στις ΗΠΑ και το εμπορικό έλλειμμα της επιδεινώθηκε, η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να εξαργυρώσει πλήρως τα αποθέματα δολαρίων ξένων κεντρικών τραπεζών για χρυσό και εγκαταλείφθηκε το σύστημα. Δεδομένου ότι το σοκ Nixon - καθώς το τέλος της μετατροπής του δολαρίου σε χρυσό είναι γνωστό - τα νομίσματα έχουν επιπλεύσει ελεύθερα, πράγμα που σημαίνει ότι η χώρα που αντιμετωπίζει εμπορικό έλλειμμα μπορεί να καταθλίψει τεχνητά το νόμισμά της (με τη συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων) αυξάνοντας τις εξαγωγές της. Λόγω της αυξημένης κινητικότητας του κεφαλαίου πέραν των συνόρων, μερικές φορές συμβαίνουν κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών, προκαλώντας απότομες υποτιμήσεις των νομισμάτων, όπως αυτές που έπληξαν τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας το 1998.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα σε σχέση με τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες έχει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη το 1960 με μέσο ρυθμό ανάπτυξης 8% κάτι που ξεπερνούσε όλες τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές οικονομίες. Την εποχή εκείνη ανεργία και πληθωρισμός ήταν σε χαμηλά επίπεδα υπήρξε αύξηση στις επενδύσεις με ετήσιο μέσο όρο 12% και το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Ελλάδας ήταν πλεονασματικό. Η Ελλάδα είναι μία χώρα που μπορεί να υποσχεθεί πολλά Όσον αφορά τις επιχειρηματικές δραστηριότητες έχει αξιόπιστες τις νομισματικές πολιτικές οι οποίες αυξάνουν το κόστος εργασίας την κοινωνική Ειρήνη και μειώνουν τη φορολογία και και τους περιορισμούς στο εμπόριο. Κατά την περίοδο του 1960 Το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν στο 60% του μέσου επί των χωρών που αποτελούν την Ευρώπη σήμερα αλλά αυξήθηκε ένα 20% και έφτασε στο 80 στις αρχές του 1970. Με τα χρόνια όμως η ελληνική οικονομία άρχισε να επιβραδύνεται. Αυτό φάνηκε από την πετρελαϊκή κρίση του 1973 που επηρέασε τη χώρα ενώ το επόμενο έτος του 1974 έληξε επτά χρόνια Στρατιωτικής δικτατορίας ενώ ακολουθήθηκε και μία Επιστροφή στη δημοκρατία το 1975 η Ελλάδα μπήκε στην Ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα και οι οικονομικές πολιτικές κυριαρχούσαν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

1979-1990

Από το 1979 η Ελλάδα βρισκόταν σε μία κατάσταση εξαθλίωσης. Το ΑΕΠ της χώρας εκείνη τη χρονιά ήταν το ίδιο Μέχρι και το 1987 ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη επικρατούσε ανάπτυξη. Το κατά κεφαλήν προϊόν έπεσε πριν από το 1960 από την Ισπανία σε σχέση με αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ουσιαστικά το 1981 η Ελλάδα μπήκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ένα χρόνο πριν η οικονομική της δραστηριότητα ήταν σταθερή και στάσιμη. Ο πληθωρισμός της Ελλάδας ήταν σε υψηλότερα επίπεδα από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες ενώ υπήρχε αύξηση της ανεργίας και της παραγωγικότητας της εργασίας. Οι διαφορές δημοσιονομικές πολιτικές ανάπτυξης εκείνη την περίοδο ξέφυγαν Από τον έλεγχο και οδήγησαν σε λήμματα που κράτησαν 16 χρόνια στην υποτίμηση της δραχμής στην πτώση της παραγωγικότητας την αύξηση του δημόσιου χρέους και στην απώλεια ανταγωνιστικότητας. Η χώρα οδηγήθηκε σε φοροδιαφυγή λόγω της αυξημένης πολυπλοκότητας του φορολογικού συστήματος και σε συνδυασμό με τους υψηλούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές την οδήγησαν σε χαμηλότερες εισροές των άμεσων ξένων επενδύσεων. Στα μέσα του 1980 η Ελλάδα αρχίζει να αποκλίνει από τους υπόλοιπους ευρωπαϊκούς λαούς στο μεγαλύτερο μέρος μεταπολεμικής ιστορίας της. Σύμφωνα με τον Γιώργο Αλογοσκούφη, Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδας από το 2004 έως το 2009, «αυτή η δεκαετία

μακροοικονομικού λαϊκισμού κληροδότησε την Ελλάδα με δύο από τα σημαντικότερα προβλήματα που επιβάρυναν την οικονομία της: υψηλό δημόσιο χρέος και χαμηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα».

1990-2000: Προετοιμασία για ένταξη στο ευρώ

Το 1990 υπήρξε αντιστροφή των οικονομικών πολιτικών που χαρακτηρίστηκαν από προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής, σταθεροποίηση νομισματικών και συναλλαγματικών ισοτιμιών και απελευθέρωση της οικονομίας. Το 1992 υπογράφηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ελλάδα είχε ένα νέο στόχο να ενταχθεί στην ομάδα ενιαίου νομίσματος. Ο πληθωρισμός μειώθηκε, αλλά παρέμεινε πολύ πάνω από τα επίπεδα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. το δημόσιο χρέος σταθεροποιήθηκε γύρω στο 100% του ΑΕΠ, αλλά εξακολουθεί να είναι υψηλότερο από τις περισσότερες άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις εισήχθησαν για τη βελτίωση της παραγωγικότητας αλλά εξακολουθούσαν να είναι ανεπαρκείς και η αύξηση της παραγωγικότητας να παραμένει κάτω από τα επίπεδα που παρατηρούνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Κατά τη δεκαετία του 1990 η Ελλάδα άρχισε να συγκλίνει ξανά, αλλά με έναν οδυνηρά αργό ρυθμό.

2001-2007

Η Ελλάδα το 2001 κάνει την είσοδό της στο ευρώ και βρέθηκε σε καλή οικονομική ανάπτυξη. Η κυβέρνηση βρισκόταν στη θέση όπου μπορούσε να δανειστεί χρήματα με χαμηλό κόστος τόκων αλλά αντί να κάνει αυτό και να μειώσει αισθητά το Δημόσιο Χρέος της οδηγήθηκε σε ένα άλλο κύμα δημοσιονομικής επέκτασης. Την εποχή εκείνη η ανάπτυξη οδηγούνταν κατά βάση από την κατανάλωση. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών ήταν 4,7% έναντι 1,9% στην Ευρωζώνη. Σύμφωνα με τα λόγια του συμβουλίου της Λισσαβόνας «η Ελλάδα κατά την περίοδο 2000-2007 προσφέρει ένα δραματικό παράδειγμα μη επιδεχόμενης επιτάχυνσης της αναπτυξιακής ανάπτυξης που βασίζεται σε αναπτυξιακή πορεία και επιδιώκεται με την αποδυνάμωση των συστηματικών δυνάμεων ανάπτυξης».

2007- σήμερα: η κρίση

Από το 2007 και μετά Η Ελλάδα έχει το 26% του ΑΕΠ της ποσοστό που αποτελούσε τη μεγαλύτερη πτώση στην ιστορία της χώρας. Το 2010 εγκρίθηκαν δύο προγράμματα το ένα ήταν ένα νέο πρόγραμμα διάσωσης που περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα και ιδιωτικοποίηση στις αγορές εργασίας και προϊόντων εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2015 με σκοπό η χώρα να μην βγει από την ευρωζώνη ενώ εγκρίθηκε και ένα ελληνικό πρόγραμμα προσαρμογής που είχε ως βασικό σκοπό να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Τα νέα αυτά προγράμματα έφεραν και διαφορετικές απόψεις σχετικά με το αν η χώρα έχει τάσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη ή αν η πτώση της ζήτησης θα φέρει οικονομική συρρίκνωση.

Κατανοώντας την πτώση της οικονομίας της Ελλάδας

Το 2015 η Ελλάδα αθέτησε το χρέος της. Ενώ μερικοί δήλωσαν ότι η Ελλάδα απλώς έπεσε σε καθυστερήσεις, η χαμένη πληρωμή της αξίας 1,6 δισ. Ευρώ στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) σηματοδότησε για πρώτη φορά στην ιστορία ότι ένα ανεπτυγμένο έθνος έχασε μια τέτοια πληρωμή. Αν και κάποιος μπορεί να πιστεύει ότι η Ελλάδα θα ήταν καλύτερα από ποτέ να μην ενταχθεί στην Ευρωζώνη, το γεγονός είναι ότι η ελληνική οικονομία υπέφερε από διαρθρωτικά προβλήματα πριν υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα. Η Ελλάδα θα μπορούσε να επωφεληθεί από μια καλύτερα σχεδιασμένη ευρωζώνη, αλλά αντίθετα, η οικονομία αφέθηκε να καταρρεύσει - αν και όχι χωρίς τους λόγους.

Ελλάδα Πριν από το ευρώ

Πριν από την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη το 2001 οικονομία της είχε να αντιμετωπίσει διάφορα θέματα. Το 1980 η κυβέρνηση της Ελλάδας ακολούθησε επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Αυτό αντί να βοηθήσει στην ενίσχυση της Ελληνικής οικονομίας έπεσε σε ψηλό πληθωρισμό υψηλά δομικά ελλείμματα χαμηλά ποσοστά ανάπτυξης και κρίσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Σε όλο αυτό το άσχημο περιβάλλον η μόνη σανίδα σωτηρίας θα ήταν η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή νομισματική Ένωση(ΟΝΕ). Υπήρχε η άποψη η Ευρωπαϊκή νομισματική Ένωση η οποία στηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα έφερνε μείωση στον πληθωρισμό στα ονομαστικά επιτόκια και θα οδηγούσε σε ενθάρρυνση των ιδιωτικών Επενδύσεων και στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης Επιπλέον, το ενιαίο νόμισμα θα εξάλειφε πολλά έξοδα συναλλαγών,

αφήνοντας περισσότερα χρήματα για μείωση του ελλείμματος και του χρέους. Ωστόσο, η αποδοχή στην Ευρωζώνη ήταν εξαρτημένη και από όλες τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η Ελλάδα χρειάστηκε την πιο διαρθρωτική προσαρμογή για να συμμορφωθεί με τις κατευθυντήριες γραμμές της Συνθήκης του Μάαστριχτ του 1992. Η συνθήκη περιορίζει τα δημοσιονομικά ελλείμματα στο 3% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος στο 60% του ΑΕΠ. Για την υπόλοιπη δεκαετία του 1990 η Ελλάδα προσπάθησε να πάρει το φορολογικό της σπίτι για να ανταποκριθεί στα κριτήρια αυτά. Ενώ η Ελλάδα έγινε δεκτή στην ΟΝΕ το 2001, το έκανε με ψευδείς προθέσεις, καθώς το έλλειμμα και το χρέος της δεν ήταν κοντά στα όρια του Μάαστριχτ. Το 2004, η ελληνική κυβέρνηση παραδέχτηκε ανοιχτά ότι τα ποσά του προϋπολογισμού της είχαν υποστεί επεξεργασία για να ενταχθούν στην Ευρωζώνη. Οι ελπίδες της Ελλάδας ήταν ότι, παρά την πρόωρη είσοδο, η ένταξη στην ΟΝΕ θα βοηθούσε στην τόνωση της οικονομίας, επιτρέποντας στη χώρα να αντιμετωπίσει τα δημοσιονομικά της προβλήματα από τη στιγμή που ήταν "μέσα".

Η ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη καθώς και η αποδοχή της από αυτήν είχε ιδιαίτερη σημασία γιατί πολλές τράπεζες και επενδυτές θεωρούσαν ότι το καινούργιο νέο νόμισμα θα απάλειφε τις διαφορές μεταξύ των χωρών της Ευρώπης. Για τα περισσότερα από τα έτη 2000, τα επιτόκια που αντιμετώπιζε η Ελλάδα ήταν παρόμοια με εκείνα που αντιμετώπιζε η Γερμανία. Αυτά τα χαμηλότερα επιτόκια επέτρεψαν στην Ελλάδα να δανειστεί με πολύ χαμηλότερο ρυθμό από ό, τι πριν από το 2001, συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση των δαπανών. Παρόλο που υπήρχε συμβολή στην τόνωση της ανάπτυξης της οικονομίας για μεγάλο χρονικό διάστημα, η Ελλάδα δεν είχε ξεπεράσει ακόμη τα δημοσιονομικά της προβλήματα τα οποία όπως μερικοί πίστευαν δεν ήταν αποτέλεσμα υπερβολικών δαπανών. Στην ουσία, τα δημοσιονομικά προβλήματα της Ελλάδας οφείλονται στην έλλειψη εσόδων. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι δαπάνες κοινωνικής δαπάνης της Ελλάδας ήταν 10,3% το 1980, 19,3% το 2000 και 23,5% το 2011, ενώ οι κοινωνικές δαπάνες της Γερμανίας κατά την ίδια περίοδο ήταν 22,1%, 26,6% και 26,2% αντίστοιχα. Το 2011, η Ελλάδα ήταν κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο των 24,9% στις κοινωνικές δαπάνες. Μεγάλο μέρος αυτής της έλλειψης εσόδων είναι αποτέλεσμα συστηματικής φοροδιαφυγής. Σε γενικές γραμμές αυτοαπασχολούμενοι, οι πλουσιότεροι εργαζόμενοι τείνουν να

υποεκτιμούν το εισόδημά τους, ενώ οι υπερβολικές πληρωμές χρέους δεν ξοφλήθηκαν. Ο επιπολασμός αυτής της συμπεριφοράς αποκαλύπτει ότι, αντί να είναι ένα πρόβλημα πίσω από τα παρασκήνια, είναι στην πραγματικότητα περισσότερο κοινωνικός κανόνας που δεν έχει αποκατασταθεί εγκαίρως.

Ελληνική Οικονομία έναντι άλλων Ευρωπαϊκών χωρών

Το γεγονός ότι το ευρώ έγινε ένα ενιαίο νόμισμα βοήθησε πολύ στο χάσμα ανταγωνιστικότητας καθώς έκανε διάφορα γερμανικά αγαθά και υπηρεσίες να είναι φθηνότερα σε ένα σχετικό βαθμό από αυτά της Ελλάδας. Η ανάληψη ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής σήμαινε ότι η Ελλάδα έχασε τη δυνατότητα να υποτιμήσει το νόμισμά της σε σχέση με εκείνη της Γερμανίας. Αυτό επέτρεψε να επιδεινωθεί το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας, αυξάνοντας το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ενώ η οικονομία της Γερμανίας ωφελείται από τις ελληνικές εξαγωγές που βρίσκονται σε αύξηση οι τράπεζες συμπεριλαμβανομένων των γερμανικών ωφελούνται από το δανεισμό της Ελλάδας για τη χρηματοδότηση της εισαγωγής αυτών των γερμανικών αγαθών και υπηρεσιών. Καθώς όμως το κόστος δανεισμού έμενε σχετικά φθινό η οικονομία της Ελλάδας συνέχισε να αναπτύσσεται καθώς τα θέματα αυτά εξακολουθούσαν να αγνοούνται. Η συμμετοχή στην ευρωζώνη βοήθησε την κυβέρνηση της Ελλάδας να δανειστεί φθηνά - βοηθώντας στη χρηματοδότηση των λειτουργιών της ελλείψει των επαρκών φορολογικών εσόδων - η χρήση ενός ενιαίου νομίσματος υπογράμμισε μια διαρθρωτική διαφορά μεταξύ της Ελλάδας και άλλων χωρών μελών, κυρίως της Γερμανίας, και επιδείνωσε τα δημοσιονομικά προβλήματα της κυβέρνησης. Σε σύγκριση με τη Γερμανία, η Ελλάδα είχε πολύ χαμηλότερο ρυθμό παραγωγικότητας, καθιστώντας τα ελληνικά αγαθά και υπηρεσίες πολύ λιγότερο ανταγωνιστικά.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση

Η κρίση που είχε τη φύση την οικονομική 2007 και θα είχες την οπτική στα πραγματικά προβλήματα της Ελλάδας που θα έβγαιναν στην επιφάνεια. Όλη αυτή η θέση είχε σκοπό να ελαττώσει σε δύναμη στα φτωχά φορολογικά τα οποία ουσιαστικά προκαλούσαν την επιδείνωση του ελλείμματος. Το 2010, οι οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας των ΗΠΑ σφράγισαν τα ελληνικά ομόλογα

με βαθμό «σκουπίδια». Με τον καιρό και αυτό το κεφάλαιο άρχισε να στενεύει είχε πλέον να αντιμετωπίσει την κρίση ρευστότητας που την οδήγησε να Αναγκάσει την κυβέρνηση να αναζητήσει χρηματοδότηση διάσωσης την οποία και έλαβε κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις. Το βουνό του και οι άλλοι Ευρωπαίοι πιστωτές έδωσαν διάφορα προγράμματα διάσωσης τα οποία ήρθαν σε εξάρτηση με τις μεταρρυθμίσεις του Ελληνικού προϋπολογισμού μέσω περικοπών δαπανών των φορολογικών Εσόδων. Αυτά τα μέτρα λιτότητας δημιούργησαν έναν φαύλο κύκλο ύφεσης, με την ανεργία να φτάνει το 25,4% τον Αύγουστο του 2012. Αυτά τα μέτρα όχι μόνο εξάντλησαν τα φορολογικά έσοδα και χειροτέρεψαν τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας αλλά δημιούργησαν και μία κρίση σε ανθρώπινο επίπεδο. Υπήρχε αύξηση στο ποσοστό των αυτοκτονιών των αστέγων με αποτέλεσμα η Δημόσια υγεία να επιδεινωθεί σημαντικά. Αυτά τα σοβαρά μέτρα λιτότητας εν μέσω της χειρότερης οικονομικής κρίσης από τη Μεγάλη Ύφεση αποδείχτηκαν ένας από τους μεγαλύτερους παράγοντες που αποδίδουν την οικονομική τους έκρηξη.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όταν η Ελλάδα έγινε το 10ο μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας την 1η Ιανουαρίου 1981, η οικονομία και τα οικονομικά της ήταν σε καλή κατάσταση, με λόγο χρέους προς ΑΕΠ 28% και δημοσιονομικό έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ. Αλλά η κατάσταση επιδεινώθηκε δραματικά τα επόμενα 30 χρόνια. Τον Οκτώβριο του 1981, το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ), ένα κόμμα που ίδρυσε ο Ανδρέας Παπανδρέου το 1974, ανέλαβε την εξουσία σε μια λαϊκιστική πλατφόρμα. Τις επόμενες τρεις δεκαετίες, το ΠΑΣΟΚ εναλλάσσει στην εξουσία με το Κόμμα Νέας Δημοκρατίας που ιδρύθηκε το 1974. Σε μια συνεχιζόμενη προσπάθεια για να κρατήσουν τους ψηφοφόρους τους ευτυχείς, και τα δύο κόμματα επέφεραν φιλελεύθερες πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας στα εκλογικά τους μέλη, δημιουργώντας ένα φουσκωμένο, αναποτελεσματικό και μη προστατευτικό για την οικονομία. Για παράδειγμα, οι μισθοί των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα αυξήθηκαν αυτόματα κάθε χρόνο, αντί να βασίζονται σε παράγοντες όπως η απόδοση και η παραγωγικότητα. Οι συντάξεις ήταν επίσης γενναϊόδωρες. Ένας Έλληνας άνδρας με 35 χρόνια υπηρεσίας του δημόσιου τομέα θα μπορούσε να

συνταξιοδοτηθεί στην ώριμη ηλικία των 58 ετών και μια ελληνίδα θα μπορούσε να συνταξιοδοτηθεί με σύνταξη μόλις 50, υπό ορισμένες συνθήκες. Ίσως το πιο διαβόητο παράδειγμα αθέμιτης γενναιοδωρίας ήταν ο επιπολασμός των πληρωμών 13ου και 14ου μηνός στους Έλληνες εργαζόμενους. Οι εργαζόμενοι είχαν το δικαίωμα να πληρώσουν επιπλέον μήνα το Δεκέμβριο για να βοηθήσουν με τα έξοδα διακοπών και επίσης έλαβαν μισθούς μισού μήνα το Πάσχα και το μισό όταν έκαναν τις διακοπές τους. Λόγω της χαμηλής παραγωγικότητας, της υπονόμευσης της ανταγωνιστικότητας και της αχαλίνωτης φοροδιαφυγής, η κυβέρνηση χρειάστηκε να καταφύγει σε μια μαζική απόσβεση του χρέους για να διατηρήσει το κόμμα. Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη τον Ιανουάριο του 2001 και η υιοθέτηση του ευρώ κατέστησαν πολύ πιο εύκολο για την κυβέρνηση να δανειστεί. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων και τα επιτόκια μειώθηκαν απότομα καθώς συγκλίνουν με εκείνα των ισχυρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όπως η Γερμανία. Για παράδειγμα, η διαφορά αποδόσεων μεταξύ δεκαετών ελληνικών και γερμανικών κρατικών ομολόγων έπεσε από πάνω από 600 μονάδες βάσης το 1998 σε περίπου 50 μονάδες βάσης το 2001. Ως εκ τούτου, η ελληνική οικονομία σημείωσε άνοδο, με αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά μέσο όρο 3,9% ετησίως μεταξύ του 2001 και του 2008, ο δεύτερος ταχύτερος μετά την Ιρλανδία στην Ευρωζώνη.

Αλλά αυτή η ανάπτυξη ήρθε σε μια απότομη τιμή, με τη μορφή αυξανόμενων ελλειμμάτων και αυξανόμενου χρέους. Αυτό επιδεινώθηκε από το γεγονός ότι τα μέτρα αυτά για την Ελλάδα είχαν ήδη υπερβεί τα όρια που όριζαν το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης της ΕΕ όταν εισήλθε στην Ευρωζώνη. Για παράδειγμα, ο δείκτης χρέους προς το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 103% το 2000, αρκετά πάνω από το ανώτατο επιτρεπτό επίπεδο της ευρωζώνης κατά 60%. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 3,7% το 2000, και πάνω από το όριο της Ευρωζώνης 3%. Ο δείκτης κινήθηκε λίγο μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09, καθώς οι επενδυτές και οι πιστωτές επικεντρώθηκαν στα κολοσσιαία χρέη κρατικών χρεών των ΗΠΑ και της Ευρώπης. Σε περίπτωση αθέτησης μιας πραγματικής πιθανότητας, οι επενδυτές άρχισαν να απαιτούν πολύ υψηλότερες αποδόσεις για το δημόσιο χρέος που εκδόθηκε από την PIIGS (Πορτογαλία,

Ιρλανδία, Ιταλία, Ελλάδα και Ισπανία) ως αντιστάθμιση για αυτόν τον πρόσθετο κίνδυνο. Μέχρι τότε, ο κίνδυνος κρατικών χρεογράφων του PIIGS είχε καμουφλαριστεί από τους πλούσιους γείτονές τους στο βορρά, όπως η Γερμανία. Μέχρι τον Ιανουάριο του 2012, η διαφορά αποδόσεων μεταξύ δεκαετών ελληνικών και γερμανικών κρατικών ομολόγων διευρύνθηκε κατά 3,300 βασικές μονάδες, σύμφωνα με έρευνα της Federal Reserve Bank of St. Louis. Καθώς η οικονομία της Ελλάδας συρρικνώθηκε μετά την κρίση, ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ ανέβηκε στα ύψη, φθάνοντας το 180% το 2011. Το τελευταίο καρφί στο φέρετρο ήρθε το 2009, όταν ανέλαβε η κυβέρνηση Παπανδρέου, και αποκάλυψε ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν 12,7%, περισσότερο από το διπλάσιο του ποσού που είχε αποκαλυφθεί προηγουμένως, στέλνοντας την κρίση του χρέους σε υψηλότερη ταχύτητα.

Η Ελλάδα γνώρισε μια οικονομική κατάρρευση που κράτησε περισσότερο από τη Μεγάλη Ύφεση στην Αμερική. Το 2009, ο πρωθυπουργός της, Γιώργος Παπανδρέου, παραδέχτηκε ότι τα αριθμητικά στοιχεία για το έλλειμμα του προϋπολογισμού είχαν υποτιμηθεί για χρόνια και θα μπορούσαν να είναι διπλάσια από αυτά που είχαν αναφερθεί αρχικά. Τα επιτόκια αυξήθηκαν καθώς οι οργανισμοί αξιολόγησης υποβαθμίζουν το δημόσιο χρέος της Ελλάδας. Ο κ. Παπανδρέου στράφηκε προς τη ζώνη του ευρώ και το ΔΝΤ για βοήθεια. Τα δάνεια αυτά είχαν συνηθισμένους όρους: η Ελλάδα να περικόψει τις δημόσιες δαπάνες της και να μεταρρυθμίσει τη διεφθαρμένη και αναποτελεσματική κυβερνητική γραφειοκρατία. Τα χρόνια κρίσης και λιτότητας έχουν πλήξει βαθιά την οικονομία. Το ΑΕΠ, σε πραγματικούς όρους, εξακολουθεί να είναι ένα τέταρτο χαμηλότερο από το 2007. Οι επενδύσεις είναι περίπου δύο τρίτα χαμηλότερα. Ένα στους πέντε εργαζόμενους, και δύο στους πέντε νέους, είναι άνεργοι. Όσοι έχουν δουλειά έχουν χάσει τους μισθούς τους. Οι συνταξιούχοι έχουν μειώσει τις συντάξεις τους. Η οικονομία αναπτύσσεται τώρα, αλλά τα ποσοστά υστερούν σε σχέση με άλλα στη ζώνη του ευρώ.

Πέρα από την Ελλάδα, η κρίση αναφέρει επίσης πολλά για την ευρωζώνη. Από μια καθαρά συστηματική άποψη, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να ανακουφιστεί: Η ευρωζώνη κατάφερε να μείνει μαζί με τη χειρότερη κρίση της σύντομης ύπαρξής της. Παρόλο που μπορεί να φανεί σαν ένα προκαταρκτικό συμπέρασμα το 2018,

αυτό το αποτέλεσμα δεν ήταν τόσο προφανές πριν από τρία χρόνια, όταν η ελληνική κυβέρνηση διαπραγματευόταν το τρίτο πρόγραμμα διάσωσης. Υπήρξαν έντονες συζητήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το αν - όπως υποστήριξαν οι τεχνοκράτες στη Γερμανία και σε άλλες χώρες - η ευρωζώνη θα ήταν ισχυρότερη χωρίς την Αθήνα. Τελικά, οι μεγαλύτερες οικονομίες του μπλοκ - η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία - κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία με την Ελλάδα για ένα νέο πακέτο διάσωσης, λόγω του φόβου ότι η απόλυση της Ελλάδας από την ευρωζώνη θα ανάγκαζε άλλες χώρες, ειδικά στη Μεσόγειο, να πανικοβληθούν. Αυτή η ανησυχία μιλάει για την ευρύτερη σταθερότητα της ευρωζώνης, μιας ζώνης νόμισμα με 19 πολύ διαφορετικά μέλη. Χρειάζεται μόνο ένας ασθενής σύνδεσμος για να σπάσει ολόκληρη η αλυσίδα. Πριν από λίγα χρόνια, αυτός ο δεσμός ήταν η Ελλάδα. Αυτές τις μέρες, όλα τα βλέμματα είναι για την Ιταλία, η λαϊκή κυβέρνηση της οποίας υπόσχεται να αμφισβητήσει τους κανόνες της ΕΕ για τη διατηρησιμότητα των δημόσιων οικονομικών και να εγκρίνει έναν εκτεταμένο προϋπολογισμό που θα μπορούσε να οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα ελλείμματος για τη χώρα, η οποία ακόμη και σήμερα έχει δημόσιο χρέος που υπερβαίνει το 130%. Στη δεκαετία που ξεκίνησε η κρίση στην Ελλάδα, η ευρωζώνη εισήγαγε εργαλεία και μηχανισμούς για την καλύτερη αντίδραση στις χρηματοπιστωτικές κρίσεις, επομένως είναι πλέον πιο προετοιμασμένη.

Με την ένταξη της Ελλάδας στο ευρώ το 2001 υπήρξε μία μεγάλη οικονομική άνοδος και η εμπιστοσύνη στην Ελληνική οικονομία. Βέβαια μετά την οικονομική κρίση του 2008 Όλα άλλαξαν. Σχεδόν κάθε χώρα στην Ευρώπη εισήλθε σε ύφεση η Ελλάδα περισσότερο καθώς ήταν μία από τις πιο φτωχές και μέσα στο χρέος χώρες. Το 2013 η ανεργία έφτασε στο ποσοστό του 28% το οποίο ήταν πολύ χειρότερο από το ποσοστό των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της Μεγάλης ύφεσης. Αν η Ελλάδα δεν είχε ενταχθεί στο ευρώ η μόνη της λύση θα ήταν να εκτυπώσει περισσότερο το νόμισμα της στη δραχμή προκειμένου να βοηθήσει την οικονομία της. Ως αποτέλεσμα θα ήταν η μείωση της αξίας της δραχμής στις Διεθνείς αγορές ενώ οι ελληνικές εξαγωγές θα γίνονταν πιο ανταγωνιστικές. Θα υπήρχε μείωση και στα επιτόκια στις εγχώριες επενδύσεις πόλεις των φιλέτων της Ελλάδας στην εξυπηρέτηση των χρεών τους. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι η Ελλάδα μοιράζεται τη

νομισματική της πολιτική με την υπόλοιπη Ευρώπη και καθώς η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα κυριαρχείται από τη Γερμανία έχει δώσει στην Ευρώπη μία νομισματική πολιτική που είναι σωστή για τη Γερμανία αλλά ταυτόχρονα είναι σκληρή για την Ελλάδα. Έτσι, η Ελλάδα συμπίεζεται μεταξύ ενός συντριπτικού χρέους - 177% του ΑΕΠ, περίπου διπλάσιο από το επίπεδο στις Ηνωμένες Πολιτείες - και μια βαθιά κατάθλιψη που καθιστά δύσκολη την άντληση των χρημάτων που χρειάζονται για την πληρωμή του χρέους.

Η Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια συζητά και διαπραγματεύεται βοήθεια για το χρέος της με την Ευρωπαϊκή επιτροπή, την Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(Τρόικα). Από το 2010 και μετά δίνει δάνεια στην Ελλάδα έχοντας ως αντάλλαγμα αυξήσεις και περικοπές στις δαπάνες. Πλούσια ευρωπαϊκά έθνη όπως η Γερμανία πιστεύουν ότι απλώς επιμένουν ότι η Ελλάδα ζει μέσα στα μέσα της. Όλες οι διαπραγματεύσεις και οι όροι της διάσωσης οδηγούν τους Έλληνες σε δυσαρέσκεια και κατάθλιψη αυξάνουν τα ποσοστά ανεργίας για τη φτώχεια στην κρίση. Τον Ιανουάριο εξέλεξαν έναν νέο αριστερό πρωθυπουργό, τον Αλέξη Τσίπρα, ο οποίος υποσχέθηκε να απορρίψει την προηγούμενη συμφωνία διάσωσης και να εξασφαλίσει μια πιο ευνοϊκή συμφωνία. Έτσι η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια σκληρή επιλογή: μπορεί να δεχθεί τα αιτήματα της Τρόικας για περαιτέρω λιτότητα. Ή μπορεί να αψηφήσει την Τρόικα, η οποία πιθανώς θα οδηγήσει σε αθέτηση του ελληνικού χρέους και ενδεχομένως στην έξοδο του ευρώ. Η ελληνική κυβέρνηση διεξάγει δημοψήφισμα στις 5 Ιουλίου για να αφήσει τους ψηφοφόρους να επιλέξουν μεταξύ αυτών των κακών επιλογών. Γνωρίζοντας ότι οι ελληνικές καταθέσεις σε ευρώ θα μπορούσαν σύντομα να μετατραπούν σε υποτιμημένες καταθέσεις δραχμών, οι Έλληνες πλησίαζαν τα ΑΤΜ για να αποσύρουν όσο το δυνατόν περισσότερα μετρητά. Αυτό ανάγκασε την ελληνική κυβέρνηση να κλείσει τις τράπεζες και να περιορίσει τις αναλήψεις σε € 60 ανά ημέρα.

Πως πήγε η Ελλάδα σε αυτό το σημείο

Η Ελλάδα έγινε το κέντρο της κρίσης χρέους της Ευρώπης μετά τη φθορά της Wall Street το 2008. Με τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές να ξετυλίγονται, η Ελλάδα ανακοίνωσε τον Οκτώβριο του 2009 ότι είχε υποτιμήσει τα στοιχεία για τα

ελλείμματα εδώ και χρόνια, προκαλώντας συναγερμούς σχετικά με την ευρωστία των ελληνικών οικονομικών. Ξαφνικά, η Ελλάδα αποκλείστηκε από το δανεισμό στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Μέχρι την άνοιξη του 2010, έπεσε στην πτώχευση, η οποία απείλησε να ξεκινήσει μια νέα οικονομική κρίση. Για να αποφευχθεί η καταστροφή, η λεγόμενη τρόικα - το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή - εξέδωσαν το πρώτο από τα δύο διεθνή προγράμματα διάσωσης για την Ελλάδα, τα οποία τελικά θα ανέρχονταν σε περισσότερα από 240 δισ. Ευρώ. Τα προγράμματα διάσωσης ήρθαν με όρους. Οι δανειστές επέβαλαν σκληρούς όρους λιτότητας, απαιτώντας βαθιές περικοπές του προϋπολογισμού και απότομες αυξήσεις φόρων. Ζήτησαν επίσης από την Ελλάδα να επανεξετάσει την οικονομία της, εξορθολογώντας την κυβέρνηση, τερματίζοντας τη φοροδιαφυγή και κάνοντας την Ελλάδα πιο εύκολη στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Τα χρήματα διάσωσης πηγαίνουν κυρίως προς την αποπληρωμή των διεθνών δανείων της Ελλάδας, αντί να μπαίνουν στην οικονομία. Και η κυβέρνηση εξακολουθεί να έχει ένα εκπληκτικό φορτίο χρέους που δεν μπορεί να αρχίσει να πληρώνει αν δεν ανακάμψει. Η κυβέρνηση θα χρειαστεί τώρα να συνεχίσει να πραγματοποιεί βαθιές οικονομικές αναδιοργανώσεις που απαιτούνται από τη συμφωνία διάσωσης που είχε κάνει ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας τον περασμένο Αύγουστο, καθώς και η άρση των ελέγχων κεφαλαίου που εισήχθησαν μετά από πολιτικές αναταραχές, προκάλεσαν ένα τρέξιμο στις ελληνικές τράπεζες. Σύμφωνα με τους όρους της διάσωσης, η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει να περάσει βαθιά αναθεωρήσεις, πολλά από τα μέτρα που υποτίθεται ότι έχουν περάσει εδώ και χρόνια.

Ανάμεσα στο 2000 και το 2007 η Ελλάδα αποτέλεσε μια από τις πιο αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η οικονομία της χώρας εκείνο το διάστημα σημείωσε αύξηση πάνω από 4%. Μέσα στο 2007 η Ελληνική οικονομία μπήκε σε περιορισμούς και λιτότητα. Μετά το 2007, το ονομαστικό ΑΕΠ της χώρας ήταν συνεχώς αρνητικό. Έτσι, η συρρίκνωση αυτή έφερε σοβαρά υπόψη το πρόβλημα της ανεργίας, το ποσοστό ανεργίας το οποίο ήταν 7,6% το 2008 αυξήθηκε ραγδαία και έφθασε το επίπεδο 17,3% το 2011. Το ποσοστό αυτό εκτιμάται σε 23,8% το 2012. Προβλέπεται ότι θα υπάρξει αύξηση της απασχόλησης και το

ποσοστό ανεργίας θα μειωθεί εάν οι μεταρρυθμίσεις σχετικά με την οικονομική δομή και την αγορά εργασίας, ασκούνται όπως έχει προγραμματιστεί.

Πώς επηρεάζει η κρίση το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα;

Στην Ευρώπη προκειμένου να επιτευχθεί η λήψη αποφάσεων ιδίως σε θέματα που αφορούν την πολιτική τα χρήματα και τους μετανάστες κυρία εξουσία είναι 28 εθνικές κυβερνήσεις που η καθεμία σέβεται τους ψηφοφόρους και τους φορολογούμενους. Αυτή η κατάσταση έγινε πιο έντονη όταν μπήκε το ευρώ τον Ιανουάριο του 1999 η οποία δέσμευσε 19 έθνη με ενιαίο νόμισμα το οποίο ελέγχει η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα αφήνοντας ωστόσο τη δημοσιονομική και φορολογική πολιτική στα χέρια της κάθε χώρας. Αυτή η απόφαση θεωρείται από πολλούς οικονομολόγους καταδικασμένη. Έχοντας ως δεδομένο ότι η κρίση στην Ελλάδα ξεκίνησε το 2010 οι περισσότερες διεθνείς τράπεζες καθώς και οι ξένες επενδύσεις πούλησαν τα ελληνικά τους ομόλογα που πλέον δεν είναι ευάλωτα σε ότι συμβαίνει στην Ελλάδα.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η σημερινή κατάσταση της χώρας αποτέλεσμα λανθασμένων πολιτικών που εφαρμόστηκαν κυρίως τα τελευταία 30 χρόνια. Ουσιαστικά πρόκειται για μία διαδικασία που έρχεται σε επαφή με την οικονομική φρικαλεότητα την αδυναμία της Ελληνικής κυβέρνησης το φορολογικό σύστημα και μη βιώσιμη συνταξιοδότηση την ανταγωνιστική εξουσία τα πολιτικά κόμματα και τα πολιτικά προβλήματα στην Ζώνη του ευρώ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλο που η ένταξη στο ευρώ αρχικά φάνηκε να έχει θετικές επιρροές και συγκεκριμένα την ανάπτυξη τον υψηλό πληθωρισμό την αξιοπιστία των οικονομικών πολιτικών προκάλεσε και κάποια αρνητικά αιτία. Η αύξηση των δημοσίων δαπανών μαζί με τις αδύναμες πολιτικές της επιλογές έφεραν προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα της χώρας μία τεράστια οικονομική αστάθεια. Πριν εμφανιστεί η κρίση οι περισσότερες απώλειες είχαν απαλλοτριωθεί και τα περισσότερα έσοδα ιδιωτικοποιήθηκαν. Εκπρόσωποι του Νότου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισκέπτονται την Ελλάδα τον τελευταίο καιρό. Αυτό γίνεται όλο και πιο λίγο διότι η κρίση έχει ηρεμήσει. Η χώρα ξεκινάει εκδίδει κρατικά χρέη χρηματοπιστωτικές αγορές όπως μία κανονική χώρα ξανά. Ωστόσο

καθώς περνάνε τα χρόνια και οι γενιές της κρίσης και των πακέτων διάσωσης και μέτρων θα γίνουν αισθητές. Μέσα σε αυτό το κλίμα οι ατέλειες της ευρωζώνης και οικονομικοί κίνδυνοι δεν θα έχουν ξεθωριάσει με αποτέλεσμα να υπάρχει ο φόβος ότι η κρίση υπάρχει ακόμη.

Οικονομολόγοι έχουν ως βασικό φόβο ακόμη τις διαφορές σε μεταρρυθμίσεις και μέτρα σχετικά με τη μείωση της γραφειοκρατίας η οικονομία της Ελλάδας χρειάζεται να δώσει αγώνες για να απογειωθεί. Πάντα υπάρχει αμφιβολία ότι ο Τσίπρας θα καταφέρει να προωθήσει τέτοιες μεταρρυθμίσεις στις εκλογές που θα γίνονταν τον Οκτώβριο του επόμενου έτους. Τα δημόσια οικονομικά δεν έχουν καθοριστεί ακόμη. Το βάρος του δημοσίου χρέους είναι ένα απογοητευτικό 180% του ΑΕΠ. Η χώρα στο παρόν δείχνει μία σταθερότητα πολλές πιθανότητες να έρθει αντιμέτωπη με διάφορες προκλήσεις στο μέλλον. Μία πρόκληση είναι το το βάρος του χρέους παραμένει υψηλό στην ευρωζώνη. Οι πολίτες και η κυβέρνηση της Ελλάδας θα αναγκαστούν να ζούνε με αυτή την πρόκληση για γενιές με την ευρωπαϊκή Ένωση να μην προβεί σε παραχωρήσεις του χρέους στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η Ευρώπη προσπαθεί να βοηθήσει την Αθήνα για την αποπληρωμή του χρέους και η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα δήλωσε ότι θα επιστρέψει στην Ελλάδα κάποια από τα οφέλη που αποκόμισε κρατώντας ελληνικά ομόλογα.

Η επόμενη πρόκληση που ίσως είναι πιο σημαντική για την Ελλάδα είναι οι επιπτώσεις της διαρροής ατόμων. Τα τελευταία χρόνια περισσότεροι από 400 χιλιάδες Έλληνες εγκαταλείπουν τη χώρα γεγονός που είναι δυσάρεστο καθώς η χώρα αποτελείται απ είναι ένα μικρό έθνος με πληθυσμό περίπου 10 εκατομμύρια. Το φαινόμενο αυτό δηλαδή της μετανάστευσης δεν είναι καινούργιο για την Ελλάδα. Υπάρχουν πολλοί Έλληνες σε μακρινά μέρη όπως ΗΠΑ και Αυστραλία. Το σημαντικότερο κύμα μετανάστευσης γίνεται σε μία περίοδο που η Ελλάδα αντιμετωπίζει κυρίως χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας στην Ευρώπη. Αυτό έχει ως επακόλουθο μία Ελλάδα με περιορισμένο αριθμό εργαζομένων οι οποίοι θα μπορούσαν να δημιουργήσουν την οικονομική δραστηριότητα που χρειάζεται για την υπέρβαση του χρέους της χώρας.

Η επιστροφή της Ελλάδας στις χρηματοπιστωτικές αγορές αντισταθμίζεται από μια συμφωνία ανακούφισης του χρέους που έπληξε τη ζώνη του ευρώ τον Ιούνιο, η οποία επεκτείνει τη διάρκεια των δανείων της. Έχει επίσης ένα αποθεματικό ταμειακής ρευστότητας ύψους 24 δις Ευρώ, αρκετό για να καλύψει σχεδόν δύο χρόνια τις ανάγκες χρηματοδότησής του. Σε αντάλλαγμα, η κυβέρνηση συμφώνησε να επιτύχει τους δημοσιονομικούς στόχους. Πρέπει να διατηρήσει πρωτογενή πλεονάσματα ύψους 3,5% του ΑΕΠ μέχρι το 2022 και κατά μέσο όρο 2,2% έως το 2060. Τόσο οι επίσημοι πιστωτές όσο και οι χρηματοπιστωτικές αγορές θα παρακολουθούν στενά την Ελλάδα. Η συμφωνία ανακούφισης του χρέους ασκεί κάποια πίεση από τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, οι χαμένες δημοσιονομικοί στόχοι, η ασθενής ανάπτυξη ή η απότομη άνοδος των επιτοκίων θα προκαλέσουν ανησυχίες σχετικά με την ικανότητά της να εξοφλήσει το χρέος της μακροπρόθεσμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το ΔΝΤ θεωρεί ότι μπορεί να χρειαστεί περισσότερη ανακούφιση. Ακόμη και οι πιστωτές της ευρωζώνης δήλωσαν ότι θα επιστρέψουν στο ζήτημα - αλλά μόνο σε δεκαπέντε χρόνια. Η επιστροφή στην ομαλότητα θα είναι αργή. Μετά από σχεδόν 10 χρόνια οικονομικής ύφεσης, το μέλλον της ελληνικής οικονομίας άρχισε τελικά να φωτίζεται. Ο ελληνικός λαός, όμως, σταμάτησε να ονειρεύεται το δικό του μέλλον. Η Ελλάδα παρουσίασε διαδοχικά την οικονομική ανάπτυξη τα τελευταία τρία τρίμηνα και αναμένεται να φτάσει το 1,6% της τρέχουσας χρονιάς, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής - χωρίς να χάσει τα έτη ύφεσης. Το επόμενο έτος αναμένεται να συνεχίσει τη θετική πορεία, με ρυθμό ανάπτυξης περίπου 2,5% και το τέλος της διεθνούς βοήθειας που έχει προγραμματιστεί για το καλοκαίρι. Ωστόσο, στους δρόμους της Αθήνας, οι άνθρωποι δεν είναι ικανοποιημένοι και αμφιβάλλουν ότι η κατάσταση τους θα βελτιωθεί βραχυπρόθεσμα.

Οι ευρωπαϊκές αρχές ενέκριναν την παράδοση 7.5 δισεκατομμυρίων ευρώ, ή 8.4 δισεκατομμυρίων δολαρίων, σε βοήθεια διάσωσης προς την Ελλάδα, γεγονός που θα επιτρέψει στη χώρα να συνεχίσει να πληρώνει τους λογαριασμούς της τους προσεχείς μήνες. Έχει επίσης κερδίσει πρόσθετες δεσμεύσεις για την ελάφρυνση του χρέους, βοηθώντας να αμβλυνθούν οι ανησυχίες για μια άλλη κρίση στην Ελλάδα σε μια εποχή που η Ευρώπη αντιμετωπίζει εισροή μεταναστών και

συνεχιζόμενη τρομοκρατική απειλή. Η ελάφρυνση του χρέους αποτέλεσε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα για τους πιστωτές, με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τη Γερμανία να ευθυγραμμίζονται σε αντίθετες πλευρές. Το I.M.F. επέμεινε ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να επιτύχει τους δημοσιονομικούς της στόχους χωρίς να χαλαρώσει τα χρέη της, ενώ η Γερμανία παραμένει σκεπτικισμένη να μειώσει την αδυναμία της Αθήνας. Έχουν καταλήξει σε ένα συμβιβασμό, τέτοιου είδους. Οι πιστωτές της Ελλάδας δεσμεύτηκαν για την ελάφρυνση του χρέους, αν και όχι το 2018 το νωρίτερο, υπό την προϋπόθεση ότι η χώρα θα συνεχίσει να κάνει οδυνηρές αλλαγές.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

Το γενικό μοτίβο είναι αρκετά σαφές. Το πρωτογενές ισοζύγιο του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν πλεονασματικό στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και έφθασε στο ανώτατο όριο του 7,5% του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια του 2000. Στη συνέχεια, ο δημοσιονομικός προσανατολισμός υποχώρησε αισθητά με μείωση 6,5% του ΑΕΠ την περίοδο 2001-2007, έτος. Η Μεγάλη Οικονομία υποχώρησε, με το υπόλοιπο να μειώνεται σχεδόν στο 6% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008-2009 σε αρνητικό κοντά στο 5% του ΑΕΠ. Στη συνέχεια, σημειώθηκε λιτότητα: Το υπόλοιπο αυξήθηκε κατά 8,6% του ΑΕΠ την περίοδο 2010-13 ενώ ταυτόχρονα υποχώρησε αισθητά κατά το 2014 με πτώση 1,1% σε σύγκριση με αύξηση 3% το 2013. Αυτό εξηγεί σαφέστερα την απόδοση στην ανάπτυξη το 2014 καθώς η οικονομία παρουσίασε μια αλλαγή στη δημοσιονομική ώθηση του 4% του ΑΕΠ. Οι επιπτώσεις του 3ου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής είναι επίσης αρκετά ορατές, ενώ η ισορροπία αυξάνεται κατά 4,2% την περίοδο 2015-18, γεγονός που εξηγεί γιατί τα χρόνια αυτά είχαν την αίσθηση της έντονης λιτότητας παρά την επιστροφή στην οικονομική ανάπτυξη. Το σημερινό πρωτογενές ισοζύγιο του 2019 αναμένεται να φθάσει το 7% του ΑΕΠ, περίπου παρόμοιο με το υπόλοιπο του 1999. Ωστόσο, το 1999 η ιδιωτική πιστωτική ροή ανήλθε σε 6% του ΑΕΠ, με περαιτέρω αύξηση στο 10% κατά τη διάρκεια του 2000 (η οποία αυξήθηκε και συνεχίστηκε μέχρι το 2008) ενώ το 2017 έκλεισε με μείωση κατά 1%. Είναι λοιπόν σαφές ότι η υποκείμενη δυναμική είναι αρκετά διαφορετική και ένα τόσο μεγάλο πλεόνασμα θα αποτελέσει

σίγουρα ένα σοβαρό κτύπημα στην ανάπτυξη. Είναι επίσης ενδιαφέρον να εξεταστεί προσεχώς η εξέλιξη των τρεχόντων εσόδων και των πρωτογενών δαπανών κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου: Τα τρέχοντα έσοδα ξεκινούν με μια σταθερή αύξηση κατά την περίοδο 1996-2000 (σχεδόν συνολική αύξηση 5% του ΑΕΠ), παραμένουν σταθερά για μερικά χρόνια και έπειτα σημειώνουν πτώση 1,5% του ΑΕΠ το 2003 σε 37,5% γύρω από το οποίο φθάνει μέχρι το 2009. Από τότε αρχίζει μια ανοδική πορεία σε περίπου 45% το 2013, μια αλλαγή 7,5% του ΑΕΠ. Παρόλο που το ΑΕΠ αυξήθηκε περισσότερο από 3% το 2014 σε 48,4%, το επίπεδο αυτό φαίνεται αρκετά ασταθές, δεδομένου ότι τα τρέχοντα έσοδα αναμένεται να επιστρέψουν στο 45,5% το 2019. Υποθέτοντας ότι το 45% είναι η «νέα ισορροπία», στην αρχική πορεία των τρεχουσών δαπανών. Το τελευταίο φαίνεται να αυξάνεται σταθερά από 30% το 1998 σε 39% μια δεκαετία αργότερα. Ακόμα και η μεγάλη δέσμη μέτρων λιτότητας από το 2010 και εξής δεν μπόρεσε να σπάσει αυτό το όριο, κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσης του ΑΕΠ που κατέστησε τον παρονομαστή σημαντικά μειωμένο παράλληλα με τις ονομαστικές δαπάνες. Ο μέσος όρος 2013-17 ήταν 41,7%, ο οποίος μειώθηκε σημαντικά κατά το 2018 σε 40% του ΑΕΠ και προβλέπεται να φθάσει το 38,5% το 2019, μια σωρευτική πτώση του ΑΕΠ κατά 3% σε δύο χρόνια. Το αν μια τέτοια πτώση μπορεί να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα είναι μια ερώτηση που θα είναι δύσκολο να απαντηθεί. Εάν οι πρωτογενείς τρέχουσες δαπάνες επιστρέψουν στο μέσο όρο του 41,5%, το πρωτογενές ισοζύγιο θα μειωθεί στο μισό της πρόβλεψης για το 2019 στο 3,5% του ΑΕΠ. Δεδομένου ότι πρόκειται για τον τρέχοντα στόχο πρωτογενούς αποτελέσματος μέχρι το 2022, αυτό σημαίνει ότι ο προϋπολογισμός για τις επενδύσεις θα πρέπει να είναι ισορροπημένος. Δεδομένου ότι είναι σχεδόν αδύνατο, η σταθερότητα του στόχου του πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% θα εξαρτηθεί από το γεγονός ότι η ελληνική κυβέρνηση θα επιτύχει ένα πρωτογενές επίπεδο τρέχουσας δαπάνης κοντά στο 38,5% του ΑΕΠ. Στην πραγματικότητα (σχηματισμός ακαθάριστου κεφαλαίου - μεταβιβάσεις κεφαλαιουχικών μεταβιβάσεων) έχει μέση τιμή -2,4% του ΑΕΠ και τυπική απόκλιση 1,42% για την περίοδο 1995-2017. Εάν οι τιμές αντλήθηκαν από κανονική κατανομή, η πιθανότητα μη αρνητικής ισορροπίας θα ήταν περίπου 4%. Επειδή εισάγει πάνω από το διπλάσιο της αξίας των εξαγωγών της, η Ελλάδα έχει καταγράψει χρόνια

ετήσια ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών της. Οι κυριότεροι συνεισφέροντες στα κέρδη της Ελλάδας σε συνάλλαγμα είναι ο τουρισμός, οι ναυτιλιακές υπηρεσίες και τα εμβάσματα από Έλληνες εργαζόμενους στο εξωτερικό. Η σχετικά μικρή βιομηχανική βάση της Ελλάδας και η έλλειψη σημαντικών επενδύσεων από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 περιόρισαν το εξαγωγικό δυναμικό της χώρας. Η παραγωγική βάση της Ελλάδας διευρύνθηκε το 1999 και το 2000, ωστόσο, εν μέρει λόγω ενός ακμάζοντος χρηματιστηρίου και χαμηλών επιτοκίων. Η υποτίμηση της δραχμής το 1998 και η ένταξή της στη ζώνη του ευρώ το 1999 αποκατέστησε την ελληνική ανταγωνιστικότητα. Η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών των ΗΠΑ (CIA) αναφέρει ότι το 2002 η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης των εξαγωγών της Ελλάδας ήταν 12,6 δισ. Δολάρια, ενώ οι εισαγωγές ανήλθαν σε 31,4 δισ. Δολάρια, με αποτέλεσμα το εμπορικό έλλειμμα να ανέρχεται σε 18,8 δισ. Δολάρια.

Το Ινστιτούτο Levy δημοσίευσε μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση για την ελληνική οικονομία, την οποία συντάσσει ο πρόεδρός της, Δημήτρης Παπαδημητρίου. Εξετάζει τις διάφορες πτυχές της ελληνικής οικονομίας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 από μια προσέγγιση τομεακής ισορροπίας που δείχνει το γεγονός ότι η σκέψη απλού εθνικού κόσμου δεν είναι τόσο κοντά στην πραγματικότητα. Με βάση τις τομεακές ισορροπίες, το εξωτερικό ισοζύγιο ενός έθνους είναι βασικά το αποτέλεσμα της επένδυσης μείον την αποταμίευση. Όσο η αποταμίευση (πλεόνασμα / έλλειμμα) της κυβέρνησης είναι σχεδόν σταθερή, μια μεγάλη αλλαγή στο εξωτερικό ισοζύγιο μπορεί να προέλθει μόνο από μια αντίστοιχη αλλαγή του ισοζυγίου του εγχώριου ιδιωτικού τομέα. Αυτό φαίνεται να συνέβη στην περίπτωση της Ελλάδας. Είναι προφανές ότι από τα μέσα της δεκαετίας του '90 το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε σημαντικά, ενώ το υπόλοιπο του ιδιωτικού τομέα μεταβλήθηκε από πλεόνασμα περίπου 10% του ΑΕΠ (που αντανακλάται στα αντίστοιχα δημόσια ελλείμματα) σε έλλειμμα που έφθασε το 8% σε διάφορα σημεία μετά την εισαγωγή του ευρώ, μια μεταβολή άνω του 15% του ΑΕΠ. Αυτή ήταν η κινητήρια δύναμη των μεγάλων εξωτερικών ελλειμμάτων και όχι το δημόσιο έλλειμμα, το οποίο δεν άλλαξε πολύ μέχρι την κρίση του 2008. Δεδομένου ότι το ισοζύγιο του ιδιωτικού τομέα ορίζεται ως $S - I$, πρέπει να εξεταστούν και τα δύο στοιχεία. Ξεκινώντας από τις επενδύσεις μπορούν να βγουν ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα: δεν υπάρχει

εμφανής κατασκευαστική έκρηξη. Μάλλον, από τα μέσα της δεκαετίας του 90 οι επενδύσεις κατασκευής ήταν χαμηλότερες και παρέμειναν αρκετά σταθερές μεταξύ 13-15% του ΑΕΠ και η αύξηση των επενδύσεων οφείλεται στην αύξηση των αγορών εξοπλισμού, οι οποίες σχεδόν διπλασιάστηκαν μετά το 1995 από 4% του ΑΕΠ σε 7,5% και ακόμη και 9-9,5% το 2007/2008. Η αύξηση των επενδύσεων σε εξοπλισμό μπορεί να θεωρηθεί ως θετική εξέλιξη μόνο εφόσον ο κατασκευαστικός τομέας εμπίπτει στην μη εμπορεύσιμη κατηγορία, ενώ ο νέος εξοπλισμός θα επιτρέψει την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας στον βιομηχανικό και εμπορεύσιμο τομέα. Ένα διάσπαρτο οικόπεδο της πραγματικής αλλαγής των εισαγωγών αγαθών και των μεταφορών και των επενδύσεων εξοπλισμού λέει την ίδια ιστορία. Στην πραγματικότητα, αν δει κανείς το έλλειμμα αγαθών μείον την επένδυση σε εξοπλισμό, θα διαπιστώσει ότι το υπόλοιπο μειώθηκε μετά το 2000 και αυξήθηκε μόνο μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις του 2006 και αργότερα.

Η εξαιρετική μελέτη του ΔΝΤ για τις ανισορροπίες της ζώνης του ευρώ παρέχει ορισμένες χρήσιμες σκέψεις σχετικά με τα εμπορικά ισοζύγια της περιφέρειας. Το μερίδιο του ευρώ στην ανατίμηση μεταξύ του 2000 και του 2009 οφείλεται στην ονομαστική ανατίμηση του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων, ακόμη και για χώρες όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία που εισήλθαν στο ευρώ με ενδεχόμενη υπερτιμημένη πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία. Η άνοδος της Κίνας δημιούργησε έντονη ζήτηση για αγαθά μηχανημάτων και εξοπλισμού που εξήχθησαν από τη Γερμανία, ενώ οι εξαγωγές από χώρες οφειλέτες της ζώνης του ευρώ εκτοπίστηκαν από τις ξένες αγορές τους από τις κινεζικές εξαγωγές. Ο λόγος του εμπορικού σοκ που συνδέεται με τις υψηλότερες τιμές του πετρελαίου συνέβαλε στην αύξηση των εμπορικών ελλειμμάτων, αλλά υψηλότερα εισοδήματα στις χώρες παραγωγής πετρελαίου δημιούργησαν επίσης μεγάλη ζήτηση για μηχανήματα και εξοπλισμό που εξήγαγε η Γερμανία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι κατασκευαστές υψηλής και μεσαίας-υψηλής τεχνολογίας αντιπροσωπεύουν το 20% της μεταποίησης, ενώ στην περίπτωση της Γερμανίας το 55%. Η μεταποίηση αντιπροσωπεύει το 55-60% των εξαγωγών αγαθών, ενώ τα τρόφιμα εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν το 20%. Φαίνεται λοιπόν ότι η ελληνική παραγωγή απλώς δεν είχε μεγάλη ζήτηση, ενώ η Κίνα και οι πετρελαιοκηλίδες, με την ανατίμηση της

REER, αύξησαν τις εισαγωγές χωρίς αντίστοιχη αύξηση των εξαγωγών (σε αντίθεση με τη γερμανική υπόθεση). Τα χαμηλότερα ULC θα είχαν πιθανώς βοηθήσει στην πλευρά των εισαγωγών, αλλά όχι πολύ στην πλευρά των εξαγωγών, εκτός εάν είχαν κάνει την Ελλάδα έναν στόχο άμεσων ξένων επενδύσεων. Οι καθαρές μεταβιβάσεις και το εισόδημα από περιουσιακά στοιχεία φαίνεται ότι συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στο ισοζύγιο αγαθών, καθώς το συνολικό πλεόνασμα του 10% το 1995 έφτασε σε έλλειμμα άνω του 5%, ιδίως μετά το 2005, με μεταβολή κατά 15% του ΑΕΠ. Σημαντικό μέρος της μεταβολής του ισοζυγίου καθαρών μεταβιβάσεων οφείλεται κατά πάσα πιθανότητα στη μεγάλη εισροή μεταναστών στην Ελλάδα μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90, μεταφέροντας το αντίστοιχο υπόλοιπο σε έλλειμμα. Στην περίπτωση του εισοδήματος από περιουσιακά στοιχεία, τα μεγάλα εξωτερικά ελλείμματα δεν προσαρμόστηκαν μέσω της συναλλαγματικής ισοτιμίας (όπως κατά τη διάρκεια της δραχμής) αλλά συσσωρεύτηκαν ως απαιτήσεις του εξωτερικού τομέα που οδήγησαν σε μεγάλες πληρωμές τόκων.

Όπως αναγνώρισε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο τελευταίο WEO, τα έργα εσωτερικής υποτίμησης που χρησιμοποιούν τη δημοσιονομική εξυγίανση είναι αυτοκαταστροφικά στο σημερινό περιβάλλον λόγω των πολύ μεγάλων φορολογικών πολλαπλασιαστών. Η Eurobank Research δημοσίευσε επίσης ένα παρόμοιο ερευνητικό σημείωμα το οποίο βρήκε έναν κυβερνητικό πολλαπλασιαστή 1,32 και έναν πολλαπλασιαστή μισθού 2,35. 2013-2014 αναμένεται να οδηγήσουν σε περαιτέρω απώλειες παραγωγής ύψους 15-20 δις ευρώ (7,5-10% του ΑΕΠ). Οποιοσδήποτε θετικές εξελίξεις στο εμπορικό ισοζύγιο προέρχονται κυρίως από την καταστροφή της ζήτησης, ενώ η χαμηλή εσωτερική ζήτηση, η μεγάλη μακροχρόνια ανεργία και οι αρνητικές συνθήκες τραπεζικών πιστώσεων καθιστούν τις επενδύσεις στην πραγματικότητα το πιο αρνητικό στοιχείο στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ. Ένα εντυπωσιακό στατιστικό στοιχείο είναι ότι ο δείκτης παραγωγικότητας του συνολικού παράγοντα για την Ελλάδα θα μειωθεί σε 100,4 το 2012, μειωμένος κατά 11,1% από 113 το 2007, πίσω στα επίπεδα του 2000. Αυτό θα περιορίσει τη δυνητική ανάπτυξη και θα απαιτήσει πολύ πιο έντονη χρήση άλλων παραγόντων (εργασία και κεφάλαιο) προκειμένου η χώρα να επιτύχει θετική ανάπτυξη.

Πριν την κρίση

Οι περισσότεροι πιστεύουν ότι η σημαντική επιδείνωση του ελληνικού ισοζυγίου πληρωμών μετά την εισαγωγή του ευρώ αποτελεί σαφή ένδειξη της πτώσης της ελληνικής ανταγωνιστικότητας και της μη βιώσιμης δυναμικής ανάπτυξης του ιδιωτικού χρέους. Θεωρείται ότι η ελληνική οικονομία δεν ήταν σε θέση να παράσχει στην παγκόσμια αγορά αγαθά και υπηρεσίες επαρκούς ποιότητας και ανταγωνιστικής τιμής, ενώ η μεγάλη επέκταση της εγχώριας ζήτησης (λόγω σημαντικών ιδιωτικών πιστωτικών ροών) επέκτεινε τις εισαγωγές με ρυθμό που οδήγησε σε μεγάλη αύξηση του ελλείμματος των αγαθών. Παρόλο που υπάρχει κάποια αλήθεια στην παραπάνω δήλωση, μια πιο προσεκτική ματιά στα λεπτομερή στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών (από την ΒοG) αποκαλύπτει μερικά πολύ ενδιαφέροντα γεγονότα. Το πραγματικό ποσό του ισοζυγίου πληρωμών επιδεινώθηκε σημαντικά από έλλειμμα 11 δις. Ευρώ το 2002 σε 36,5 δις. Ευρώ το 2008, ενώ το ονομαστικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 50% την αντίστοιχη χρονική περίοδο. Ωστόσο, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αγαθών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών και των πλοίων επεκτάθηκαν με τον ίδιο ρυθμό (αν και με ρυθμό υψηλότερο από το ονομαστικό ΑΕΠ που υποδηλώνει ότι οι ιδιωτικές πιστωτικές ροές έπαιξαν ρόλο). Αυτό που προκάλεσε την αντίστοιχη αύξηση του ελλείμματος κατά περίπου 10 δις Ευρώ ήταν το γεγονός ότι οι εξαγωγές αποτελούν μόνο το 34-36% των εισαγωγών, αν και ο λόγος αυτός παρέμεινε σχετικά σταθερός καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Η πραγματική αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών μπορεί να αποδοθεί σε 3 παράγοντες: αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πετρελαίου που υπερδιπλασιάστηκε μέχρι το 2008, το ισοζύγιο πλοίων κινείται από πλεόνασμα 400 εκατ. Ευρώ σε έλλειμμα άνω των 4,6 δις Ευρώ το 2008 και υπάρχει σημαντική αύξηση του υπολοίπου των εσόδων από επενδύσεις (κυρίως πληρωμές τόκων) από € 2,3 δις το 2002 σε € 10,6 δις κατά το 2008. Ο πρώτος παράγοντας οφείλεται κατά κύριο λόγο στην μεγάλη αύξηση των παγκόσμιων τιμών του πετρελαίου κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ιδίως σε ευρώ. Μέχρι το 2008, η παγκόσμια τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε κατά 150% σε σχέση με το 2002, ενώ το έλλειμμα του

ελληνικού πετρελαϊκού ισοζυγίου είχε αυξηθεί κατά συγκρίσιμο 170%. Η ταλάντευση του ισοζυγίου του πλοίου σε ένα μεγάλο έλλειμμα πιθανότατα οφείλεται στην αντίστοιχη αύξηση των επενδύσεων των πλοίων στην κατασκευή πλοίων / αγορών από ελληνικές εταιρείες πλοίων. Αυτή ήταν μια περίοδος μεγάλης αύξησης του παγκόσμιου εμπορίου με τον δείκτη Baltic Dry Index να φτάνει σε νέα επίπεδα. Η λογική υπόθεση ήταν ότι αυτές οι μεγάλες επενδύσεις θα μεταφράζονταν γρήγορα σε αυξημένες πληρωμές ναυτιλίας που θα χρησιμοποιούσαν για τη χρηματοδότηση των αρχικών εκροών και (επίσης) θα μείωνε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μέσω υψηλότερου πλεονάσματος των υπηρεσιών. Όσον αφορά το έλλειμμα από το εισόδημα από επενδύσεις, αυτό οφείλεται κυρίως στην προσαρμογή αποθεμάτων-ρών και στη νομισματική πολιτική. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κάθε έτους συνέβαλε στην αύξηση των καθαρών εξωτερικών υποχρεώσεων και στις μεγαλύτερες καθαρές πληρωμές τόκων με ημιαυτόματο τρόπο. Επιπλέον, η αύξηση των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων από την ΕΚΤ (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα) μετά το 2005 καθιστούσε ακόμη πιο δαπανηρή την εξυπηρέτηση του ίδιου ποσού των καθαρών υποχρεώσεων, γεγονός που αποτελεί έναν από τους λόγους για τους οποίους το έλλειμμα των επενδυτικών εσόδων διευρύνθηκε ταχύτερα κατά την περίοδο 2006-2008.

Ισοζύγιο πληρωμών 2015

Η ΒοG δημοσίευσε πρόσφατα το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών για τον Ιούλιο του 2015 (που είναι στην πραγματικότητα η πρώτη έκδοση όπου τα δεδομένα βασίζονται στην ELSTAT παρά στις τραπεζικές συναλλαγές). Η απελευθέρωση είναι η πρώτη μετά την επιβολή ελέγχων κεφαλαίου (μετά την ανακοίνωση του ελληνικού δημοψηφίσματος) και περιλαμβάνει κάποιες αρκετά ενδιαφέρουσες εξελίξεις. Σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2014, το ισοζύγιο πληρωμών αυξήθηκε σε € 4,25δισ (από € 1,27δισ), σημειώνοντας αύξηση σχεδόν 3δισ. Οι κυριότερες κινήσεις σε συγκεκριμένες κατηγορίες είναι οι εξής: Το ισοζύγιο καυσίμων μειώθηκε από - € 726 εκατ. σε € 227 εκατ., κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσης των εισαγωγών καυσίμων σε € 731 εκατ. (Αν και οι εξαγωγές υποχώρησαν επίσης κατά 241 εκατ €.). Ένα μεγάλο μέρος της πτώσης οφείλεται πιθανώς σε πολύ χαμηλότερες τιμές

πετρελαίου σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, οι αγορές πλοίων ήταν μηδενικές σε σύγκριση με 114 εκατ. Ευρώ πέρυσι, οι εισαγωγές άλλων προϊόντων μειώθηκαν σημαντικά κατά 730 εκατ. Ευρώ σε λίγο περισσότερο από 2 δις. Ευρώ (ενώ ο μέσος όρος κατά τους πρώτους 7 μήνες του 2015 ήταν περίπου 2,6 δις. Ευρώ). Εκτός από τις εισπράξεις από ταξίδια, όλες οι κατηγορίες του ισοζυγίου υπηρεσιών μειώθηκαν σημαντικά, ιδίως οι πληρωμές στο εξωτερικό (- 690 εκατ. Ευρώ) και τα έσοδα από μεταφορές (- 700 εκατ. Ευρώ), ενώ οι εισπράξεις δευτερογενούς εισοδήματος (βασικά εισπράξεις από την κυβέρνηση της ΕΕ) αυξήθηκαν σημαντικά κατά 1,75 δις Ευρώ.

Ισοζύγιο πληρωμών 2017-2018

Τα στοιχεία για το ισοζύγιο εμφανίστηκαν σε -1.331 δισεκατομμύρια δολάρια το Δεκέμβριο του 2017. Το ποσό αυτό σημείωσε αύξηση από τον προηγούμενο αριθμό -1.964 δισεκατομμυρίων δολαρίων για το Δεκέμβριο του 2016. GR: BOP της Ελλάδας: ετησίως, κατά μέσο όρο -2.864 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ από το Δεκέμβριο του 1976 έως το 2017, με 41 παρατηρήσεις. Τα στοιχεία έφθασαν σε υψηλά επίπεδα ύψους -146.000 εκατ. δολαρίων το 1994 και ρεκόρ χαμηλού ύψους -51.313 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2008. Τα στοιχεία για την ισορροπία παραμένουν ενεργά στην CEIC και αναφέρθηκαν από την Παγκόσμια Τράπεζα. Τα στοιχεία κατατάσσονται στην κατηγορία Global Greece - Πίνακας GR.World Bank: Ισοζύγιο Πληρωμών: Τρεχούμενος Λογαριασμός. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι το άθροισμα των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, το καθαρό πρωτογενές εισόδημα και το καθαρό δευτερογενές εισόδημα Τα δεδομένα είναι σε τρέχον δολάρια ΗΠΑ. . Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Στατιστικά στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών και τα αρχεία δεδομένων. Τα στοιχεία βασίζονται στην έκτη έκδοση του Εγχειριδίου Ισοζυγίου Πληρωμών του ΔΝΤ (BPM6) και είναι διαθέσιμα μόνο από το 2005 και μετά. Τα στοιχεία του Τρεχούμενου Λογαριασμού (ΑΠ) αναφέρθηκαν σε 191.470 εκατ. Ευρώ τον Μάιο του 2018. Σημειώνεται αύξηση από τον προηγούμενο αριθμό -1.443.894 εκατ. Ευρώ για τον Απρίλιο του 2018.

Ισοζύγιο Πληρωμών Ελλάδος Τα στοιχεία του λογαριασμού (CA) ενημερώνονται μηνιαίως, κατά μέσο όρο -1.261.445 ευρώ από τον Ιανουάριο του 2002 έως τον Μάιο του 2018, με 197 παρατηρήσεις. Τα στοιχεία έφθασαν σε υψηλό επίπεδο ύψους 2.601.439 εκατ. Ευρώ τον Ιούλιο του 2013 και ρεκόρ χαμηλού ύψους - 4.730.321 εκατ. Ευρώ το Δεκέμβριο 2007. Τα στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος (BoP) προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Τα στοιχεία ταξινομούνται στην κατηγορία Global Greece - Πίνακας GR.JB001: BPM6: Ισοζύγιο Πληρωμών.

Τον Απρίλιο του 2018 ο ισολογισμός του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε έλλειμμα 1,3 δις Ευρώ, αυξημένο κατά 838 εκατ. Ευρώ σε ετήσια βάση, κυρίως λόγω της επιδείνωσης του υπολοίπου των αγαθών και του υπολοίπου του λογαριασμού πρωτογενούς εισοδήματος. Επιπλέον, το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών μειώθηκε, ενώ ο λογαριασμός δευτερογενούς εισοδήματος βελτιώθηκε. Η άνοδος του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά 503 εκατ. Ευρώ οφείλεται κυρίως στον υψηλότερο καθαρό εισαγωγικό λογαριασμό πετρελαίου. Το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών εκτός του πετρελαίου παρουσίασε μικρή αύξηση (73 εκατ. Ευρώ), επειδή οι σχετικές εισαγωγές αυξήθηκαν σε απόλυτες τιμές περισσότερο από τις εξαγωγές. Ωστόσο, οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 11,3% (5,9% σε σταθερές τιμές). Η συρρίκνωση του πλεονάσματος των υπηρεσιών οφείλεται σε χαμηλότερες καθαρές εισπράξεις, κυρίως από ταξιδιωτικές υπηρεσίες, καθώς οι εισπράξεις από ταξίδια δεν άλλαξαν σημαντικά, παρά την αύξηση των αφίξεων κατά 9,6%, ενώ οι πληρωμές παρουσίασαν πολύ μεγαλύτερη αύξηση. Η υποβάθμιση του ισοζυγίου μεταφορών οφείλεται στην επιδείνωση της ισορροπίας άλλων μεταφορών εκτός των θαλάσσιων μεταφορών, ενώ το ισοζύγιο θαλάσσιων μεταφορών βελτιώθηκε. Οι καθαρές εισπράξεις από άλλες υπηρεσίες μειώθηκαν επίσης. Την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2018, ο ισολογισμός του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε έλλειμμα ύψους € 4,2 δις, Αυξημένο κατά € 891 εκατ. Από έτος σε έτος. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην επιδείνωση όλων των κύριων συνιστωσών της. Το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών αυξήθηκε, κυρίως εξαιτίας του υψηλότερου καθαρού πετρελαίου. Το υπόλοιπο των αγαθών εκτός του πετρελαίου επιδεινώθηκε επίσης σε μικρότερο βαθμό. Η μείωση του πλεονάσματος

των υπηρεσιών οφείλεται κυρίως στην επιδείνωση του υπόλοιπου των υπηρεσιών. Το πλεόνασμα του ταξιδιού μειώθηκε, παρά την αύξηση των αφίξεων μη κατοίκων και των αντίστοιχων εισπράξεων κατά 11,5% και 7,4%, αντίστοιχα, λόγω αύξησης των σχετικών πληρωμών. Το ισοζύγιο μεταφορών επίσης επιδεινώθηκε ελαφρώς. Τέλος, σημειώθηκε μείωση στα πλεονάσματα των λογαριασμών πρωτογενούς και δευτερογενούς εισοδήματος.

Τον Απρίλιο του 2018, ο λογαριασμός κεφαλαίου δεν μεταβλήθηκε σημαντικά, ενώ κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2018 το πλεόνασμα του κεφαλαίου συρρικνώθηκε κατά 48 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τον Απρίλιο του 2018, ο συνδυασμένος λογαριασμός του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του κεφαλαίου (που αντιστοιχεί στις ανάγκες εξωτερικής χρηματοδότησης της οικονομίας) παρουσίασε έλλειμμα 1,4 δις Ευρώ, αυξημένο κατά 838 εκατ. Ευρώ από έτος σε έτος. Την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2018, ο συνδυασμένος λογαριασμός του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του κεφαλαίου εμφάνισε έλλειμμα ύψους 4,0 δις Ευρώ, αυξημένο κατά 939 εκατ. Ευρώ από έτος σε έτος. Τον Απρίλιο του 2018, στο πλαίσιο των άμεσων επενδύσεων, τα καθαρά εξωτερικά περιουσιακά στοιχεία των κατοίκων μειώθηκαν κατά 192 εκατ. Ευρώ. Οι σημαντικότερες συναλλαγές ήταν η πώληση της θυγατρικής της Eurobank στη Ρουμανία (Bancrest S.A.) και η πώληση της θυγατρικής της Τράπεζας Πειραιώς στη Σερβία (Τράπεζα Πειραιώς A.B.). Οι καθαρές εξωτερικές υποχρεώσεις των κατοίκων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τις άμεσες επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα, αυξήθηκαν κατά € 375 εκατ. Στο πλαίσιο των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, η καθαρή αύξηση των εξωτερικών περιουσιακών στοιχείων των κατοίκων οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των ομολόγων του εξωτερικού και των κρατικών ομολόγων σε κατοίκους των 105 εκατ. Ευρώ. Η καθαρή αύξηση των υποχρεώσεών τους οφείλεται κυρίως στην αύξηση κατά 771 εκατ. Ευρώ σε κατοχές ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και κρατικών ομολόγων από μη κατοίκους. Σύμφωνα με άλλες επενδύσεις, η καθαρή μείωση των εξωτερικών περιουσιακών στοιχείων των κατοίκων οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υποχώρηση των καταθέσεων κατοίκων και στις συμφωνίες επαναγοράς κατοίκων εξωτερικού ύψους 946 εκατ. Ευρώ και στη στατιστική προσαρμογή που σχετίζεται με την κατοχή τραπεζογραμματίων. Η

καθαρή μείωση των υποχρεώσεων αντανακλά κυρίως την πτώση των καταθέσεων και των συμφωνιών επαναγοράς μη κατοίκων στην Ελλάδα κατά 1,3 δις. Ευρώ (συμπεριλαμβάνεται ο λογαριασμός TARGET). Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2018, στο πλαίσιο των άμεσων επενδύσεων, τα καθαρά εξωτερικά περιουσιακά στοιχεία των κατοίκων αυξήθηκαν κατά 253 εκατ. Ευρώ και οι καθαρές εξωτερικές υποχρεώσεις των κατοίκων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν άμεσες επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα, αυξήθηκαν κατά 1,2 δις Ευρώ. Όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, η καθαρή μείωση των εξωτερικών περιουσιακών στοιχείων των κατοίκων οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση των ξένων ομολόγων και των κρατικών ομολόγων των κατοίκων από κατοίκους των 1,8 δισεκ. Ευρώ. Η καθαρή αύξηση των υποχρεώσεών τους οφείλεται κυρίως στην άνοδο των 4,2 δις. Ευρώ σε κατοχές ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και κρατικών ομολόγων από μη κατοίκους. Σύμφωνα με άλλες επενδύσεις, η καθαρή μείωση των εξωτερικών περιουσιακών στοιχείων των κατοίκων αντανακλά κυρίως τη στατιστική προσαρμογή που σχετίζεται με την κατοχή των τραπεζογραμματίων ευρώ και, δευτερευόντως, τη μείωση κατά 1,6 δις Ευρώ των καταθέσεων κατοίκων και repos στην αλλοδαπή. Η καθαρή υποχώρηση των υποχρεώσεων αντανακλά κυρίως την πτώση κατά 10,3 δις Ευρώ στις καταθέσεις και τις συμφωνίες επαναγοράς μη κατοίκων στην Ελλάδα (συμπεριλαμβανόμενου του λογαριασμού TARGET), η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την αύξηση του οφειλόμενου χρέους του κοινού κατά 4,8 δις Ευρώ ιδιωτικού τομέα σε μη κατοίκους. Στα τέλη Απριλίου 2018, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της Ελλάδας ανήλθαν σε 6,7 δις Ευρώ, έναντι 6,5 δις. Ευρώ στα τέλη Απριλίου 2017.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Η Ελλάδα εισάγει μια ποικιλία προϊόντων τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως για τις βιομηχανίες της χώρας. Το κύριο προϊόν εισαγωγής είναι το αργό πετρέλαιο, το οποίο αντιπροσωπεύει περίπου το 21,9% των συνολικών εισαγωγών στα 13,8 B, ακολουθούμενη από εξευγενισμένο πετρέλαιο το οποίο αντιπροσωπεύει \$ 4,24 B, συσκευασμένα φάρμακα στα \$ 2,88 B, επιβατικά και φορτηγά πλοία στα \$ 2,53 B και πετρελαϊκό αέριο στα 1,19 δολάρια. Η Ελλάδα αποκτά εισαγωγές από τη

Γερμανία αξίας 6,24 δολ. Β, γεγονός που την καθιστά τη μεγαλύτερη εισαγωγική προέλευση. Η Ρωσία είναι η δεύτερη προέλευση εισαγωγής στις 5,66 δολάρια. Άλλες εισαγωγές προέρχονται από την Ιταλία στα \$ 4.76B, το Ιράκ σε \$ 4.75B και την Κίνα στα \$ 3.39B. Όντας μια βιομηχανική χώρα, η Ελλάδα επεξεργάζεται τις εισαγωγές της σε τελικά προϊόντα, ενώ μερικά εξάγονται ενώ άλλα χρησιμοποιούνται από τον πληθυσμό. Μερικοί έχουν επικρίνει την Ελλάδα για την εισαγωγή προϊόντων που παράγει ήδη, όπως τα τρόφιμα. Μεταξύ των προϊόντων εξαγωγής της Ελλάδας εξάγονται πετρέλαιο στα 10,5 δολάρια το οποίο συμβάλλει στο 31,5% των συνολικών εξαγωγών. Η δεύτερη σημαντική εξαγωγή στην Ελλάδα είναι τα συσκευασμένα φάρμακα στα \$ 1.24B που ακολουθούνται από επίστρωση αλουμινίου στα 705 εκατομμύρια δολάρια, τα μη φιλέτα σε 548 εκατομμύρια δολάρια και άλλα μεταποιημένα λαχανικά στα 458 εκατομμύρια δολάρια. Άλλες εξαγωγές περιλαμβάνουν τα πλαστικά και τα προϊόντα σιδήρου και χάλυβα. Η Ελλάδα εξάγει τα προϊόντα της σε αρκετές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, στα 4,16 δολάρια, στην Ιταλία στα 3,08 δολάρια, στη Γερμανία στα 2,27 δολάρια, \$. Άλλοι σημαντικοί εταίροι εξαγωγών είναι οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σαουδική Αραβία, ο Λίβανος και η Αίγυπτος. Οι ΗΠΑ είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η προοπτική για μια θετική οικονομική ανάπτυξη άνω του 2,0% κατά μέσο όρο (βάσει τόσο των εκτιμήσεών μας όσο και του ΔΝΤ) εντός της χρονικής περιόδου των επόμενων 5 ετών απαιτεί, μεταξύ άλλων, τη σταδιακή ανάπτυξη ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης, με κύριο στόχο εξωστρέφεια και την παραγωγή διεθνών εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Από αυτή την άποψη οι ελληνικές εξαγωγές αποτελούν σημαντικό παράγοντα και βασικό πυλώνα για την επανέναρξη της ελληνικής οικονομίας. Είναι σαφές ότι αν και το ελληνικό ισοζύγιο εξαγωγών-εισαγωγών (% του ΑΕΠ) έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία οκτώ χρόνια (από έλλειμμα 12,6% το 2008 σε 0,1% περιθωριακό πλεόνασμα το 2015), διορθώνοντας μία από τις μακροπρόθεσμες μακροοικονομικές ανισορροπίες Της ελληνικής οικονομίας, η βελτίωση επιτεύχθηκε κυρίως με τη σημαντική συρρίκνωση των εισαγωγών. Οι εξαγωγικές επιδόσεις παραμένουν χαμηλές, παρά τη μείωση του

κόστους εργασίας κατά την περίοδο 2010-2015. Η Ελλάδα παραμένει η λιγότερο ανοιχτή μεταξύ των μικρών οικονομιών της Ευρωζώνης, με βάση το συνολικό ποσοστό εμπορίου / ΑΕΠ. Οι εξαγωγές επικεντρώνονται κυρίως σε προϊόντα μεσαίας και χαμηλής τεχνολογίας και επομένως αντιμετωπίζουν ισχυρό ανταγωνισμό από τις χώρες χαμηλού μισθού. Το χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης και οι περιορισμένες δυνατότητες διείσδυσης στις διεθνείς αγορές λόγω του μικρού μεγέθους των περισσότερων ελληνικών εταιρειών αποτελούν πρόσθετους αναστολείς στη βελτίωση της εξωστρέφειας. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των οικονομιών που έχουν σημειώσει σημαντική βελτίωση στην παγκόσμια κατάταξη τα τελευταία χρόνια με διάφορους διεθνείς δείκτες που σχετίζονται με εμπορικές δραστηριότητες. Η Ελλάδα βελτίωσε τις επιδόσεις της και κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες σε πολιτικό επίπεδο, ωστόσο, η χώρα βρίσκεται σε σχετικά χαμηλή θέση σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ. Η περαιτέρω ενίσχυση των εξαγωγών κατά την επόμενη δεκαετία με ρυθμό που υπερβαίνει τις τρέχουσες εκτιμήσεις μας για αθροιστική αύξηση πάνω από 30% την περίοδο 2016-2025 απαιτεί, εκτός από την επιστροφή στην ομαλότητα της ελληνικής οικονομίας, την ανάπτυξη εθνικής στρατηγικής για εξαγωγές και σειρά μέτρων με προτεραιότητες στους ακόλουθους τομείς: επενδύοντας στην ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και δεξιοτήτων, προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγή υψηλής τεχνολογίας και να διαφοροποιηθούν οι εξαγωγές, την τεχνολογική αναβάθμιση και την ενίσχυση της πρόσβασης στα δίκτυα ΤΠΕ, δημιουργώντας συμπλέγματα μεταξύ των ΜΜΕ για καλύτερη πρόσβαση στα δίκτυα διεθνούς εμπορίου, δημιουργώντας νέες μορφές νεοϊδρυόμενων επιχειρήσεων, μετωπική και στοχοθετημένη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ για εταιρείες με σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα, την αναβάθμιση των εμπορικών και οικονομικών φορέων όσον αφορά τη δραστηριότητα εξαγωγής με σκοπό τη βελτίωση της διείσδυσης στις διεθνείς αγορές, χρησιμοποιώντας προϊόντα και υπηρεσίες με ισχυρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε κλάδους όπως η ναυτιλία, ο τουρισμός και τα γεωργικά τρόφιμα.

Από τον Ιούνιο του 2018, τα εξαγόμενα αγαθά της Ελλάδας εκτιμήθηκαν σε 19,9 δις Δολάρια, αυξημένα κατά 29% σε σύγκριση με τους πρώτους 6 μήνες του 2017. Με βάση τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Φορητού Βιβλίου της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών της Ελλάδας αντιπροσωπεύουν το 31,5% της συνολικής ελληνικής οικονομικής παραγωγής ή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Η ανάλυση που ακολουθεί επικεντρώνεται μόνο στα εξαγόμενα προϊόντα. Από την ηπειρωτική πλευρά, περίπου τα δύο τρίτα (63,6%) των ελληνικών εξαγωγών σε αξία παραδόθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ενώ 23,1% πωλήθηκαν σε ασιανούς εισαγωγείς. Η Ελλάδα έστειλε ένα άλλο 6,2% στους Αφρικανούς πελάτες, με το 5% να πηγαίνει στη Βόρεια Αμερική.

Από την αρχή της κρίσης του χρέους, το αρνητικό ισοζύγιο συναλλαγών της Ελλάδας μειώθηκε σημαντικά από 44,3 δις Ευρώ το 2008 σε 21,5 δις Ευρώ το 2017. \$ Οι ακόλουθες κατηγορίες προϊόντων εξαγωγής αντιπροσωπεύουν την υψηλότερη αξία δολαρίου στις ελληνικές παγκόσμιες αποστολές κατά το 2017. Επίσης παρουσιάζεται το ποσοστό του μεριδίου που αντιπροσωπεύει η κάθε κατηγορία εξαγωγών όσον αφορά τις συνολικές εξαγωγές από την Ελλάδα. Ορυκτά καύσιμα συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου: 10,1 δις Δολάρια (31% των συνολικών εξαγωγών), Αλουμίνιο: 1,8 δις Δολάρια (5,6%), Μηχανήματα συμπεριλαμβανομένων υπολογιστών: 1,5 δις Δολάρια (4,6%), Φαρμακευτικά προϊόντα: 1,3 δις Δολάρια (4,1%), πλαστικά είδη: 1,3 δις Δολάρια (3,9%), Ηλεκτρικά μηχανήματα, εξοπλισμός: 1,2 δις Δολάρια (3,6%), Παρασκευάσματα λαχανικών / φρούτων: 1,1 δις Δολάρια (3,4%), Φρούτα και ξηροί καρποί: 987,4 εκατομμύρια δολάρια (3%), Ψάρια: \$ 753,4 εκατ. (2,3%), Γαλακτοκομικά, αυγά, μέλι: \$ 703,7 εκατομμύρια (2,2%). Οι 10 πρώτες εξαγωγές της Ελλάδας αντιπροσώπευαν το 63,8% της συνολικής αξίας των συνολικών αποστολών της.

Οι εκατοστιαίες μεταβολές στην τιμή κυμαίνονται από κέρδος 32,3% για τα ορυκτά καύσιμα συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου (που οδηγείται από τα εξευγενισμένα πετρελαϊκά έλαια), σε μια μέτρια αύξηση κατά 0,9% για την κατηγορία φρούτων και ξηρών καρπών. Οι πιο πολύτιμες ελληνικές εξαγωγές περιλαμβάνουν επίσης τα φάρμακα, το ελαιόλαδο και το αλουμίνιο τόσο ως υλικό όσο και ως συναφή προϊόντα, συμπεριλαμβανομένου του αλουμινοχαρτου. Τα

φρέσκα ψάρια, οι υπολογιστές, τα smartphones, τα τυριά και τα πούρα είναι άλλα προϊόντα εξαγωγής, όπου η Ελλάδα παρουσιάζει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Παρατίθενται κατωτέρω κατά φθίνουσα σειρά τα ταχύτερα αναπτυσσόμενα ελληνικά προϊόντα εξαγωγής ταξινομημένα κατά το ποσοστό αύξησης των εξαγωγών μιας κατηγορίας προϊόντων από το 2010 στο 2014. Επίσης παρουσιάζεται η αξία δολαρίου κάθε κατηγορίας το 2014. Νικέλιο: Μέχρι 655% (US \$ 1.963.000), Άλλα κατασκευασμένα προϊόντα: Μέχρι 310,8% (83.959.000 δολάρια), Όπλα, πυρομαχικά: Πάνω από 198,5% (18.104.000 δολάρια), Άλλα προϊόντα ζωικής προέλευσης: Μέχρι 154,5% (11,018,000 δολάρια), Ρολόγια και ρολόγια: Μέχρι 100,7% (57.735.000 δολάρια), Πετρέλαιο: Κατά 91,1% (13.747.868.000 δολαρίων), Ζώντα και φυτά ζωντανά: Κατά 88,5% (15,105,000 δολαρίων), Κακάο: Πάνω από 63,2% (33.541.000 δολάρια), Γαλακτοκομικά, αυγά, μέλι: Μέχρι 55,0% (628.911.000 δολάρια), Πολύτιμοι λίθοι, πολύτιμα μέταλλα, κέρματα: Πάνω από 54,8% (111.749.000 δολάρια), Παιχνίδια, παιχνίδια: Μέχρι 53,2% (196.795.000 δολάρια), Καφές, τσάι και μπαχαρικά: Μέχρι 51,6% (18.844.000 δολάρια), Εκρηκτικά, πυροτεχνήματα: Μέχρι 50,7% (\$ 7,242,000), Μεταλλεύματα, σκωρία, τέφρα: Μέχρι 49,1% (89.466.000 δολάρια), Άλλα προϊόντα βασικών μετάλλων: Αυξήθηκαν κατά 48,7% (\$ 123,609,000). Διάφορα προϊόντα που προέρχονται από ζώα παρουσίασαν επίσης αυξήσεις πωλήσεων για τους Έλληνες εξαγωγείς κατά την πενταετή περίοδο.

Οι κορυφαίες ελληνικές εξαγωγές που βοήθησαν την Ελλάδα μέσω της οικονομικής κρίσης

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το τμήμα οικονομικής ανάλυσης τράπεζα της Ελλάδος φαίνεται ότι υπάρχουν 18 ελληνικές εξαγωγές που βοήθησαν την Ελλάδα να τα καταφέρει μέσα στην κρίση. Τα προϊόντα που ουσιαστικά ασπάστηκαν σε δύο κατηγορίες έφτασαν περίπου το 71% του κύκλου εργασιών στο εξωτερικό την περίοδο από το 2009 έως το 2017. Πέρα όμως από αυτά στήριξαν πολύ την τοπική οικονομία και είχαν το 30% του συνόλου των εξαγωγών της Ελλάδας. Τα αγαθά αυτά ήταν τα βασικά αγαθά όπου εδώ ανήκουν 5 προϊόντα και αντιπροσωπεύουν το 27% των εξαγωγών της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό αυτών των

προϊόντων ήταν ότι ήταν ανθεκτικά στις δυσχερίες ελληνικής οικονομίας και τα μερίδια αγοράς παγκοσμίως ήταν κατά μέσο όρο Περίπου 2,5% κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ακολουθεί το αλουμίνιο με ένα 5% μετοχές της παγκόσμιας αγοράς, η φέτα με το 3% το μάρμαρο με το 7,5% το ελαιόλαδο με 8% και οι ελιές με 26% μετοχές της παγκόσμιας αγοράς. Μετά τα βασικά αγαθά ακολούθησαν τα ανώτατα αγαθά τα οποία σύμφωνα με μελέτες αποτελούν περίπου το 3% των ελληνικών εξαγωγών. Το 2017 έφτασαν το 2% στην παγκόσμια αγορά ενώ κάποια άλλα εξαγόμενα προϊόντα σημείωσαν πτώση 1,04 τοις εκατό με μέσο όρο το 0,12 το 2017. Το επίπεδο της μόνο τους διατηρήθηκε σε όλη τη διάρκεια της κρίσης. Το παγωτό αποτέλεσε το 1% των μετοχών της παγκόσμιας αγοράς φιστίκια το 1,6% καπνιστό ψάρι το 2% ενώ το γιαούρτι το 7%.

Η κρίση βοήθησε να εξισορροπηθεί το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών της Ελλάδας

Μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, τα τεράστια χρέη της Ελλάδας και ο εύθραυστος τραπεζικός τομέας υπέστη μια «ξαφνική στάση», κατά την οποία ξαφνικά αντιστράφηκαν οι ροές κεφαλαίων που χρηματοδότησαν την επέκτασή της. Η κυβέρνηση της Ελλάδας αναγκάστηκε να διασώσει τις τράπεζές της και, ως εκ τούτου, η ίδια διαφύλαξε από μια κοινοπραξία άλλων χωρών της Ευρωζώνης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Οι προϋποθέσεις για τη διάσωση της κυβέρνησης περιλαμβάνουν μεγάλες περικοπές των δημόσιων δαπανών και αυξήσεις φόρων για να κλείσουν το δημοσιονομικό έλλειμμα και να καταστήσουν δυνατή την καταβολή των χρεών της στην Ελλάδα. Ωστόσο, ο συνδυασμός μιας αιφνίδιας στάσης και της αυστηρής λιτότητας οδήγησε στην πτώση του ΑΕΠ της Ελλάδας κατά 27% και της ανεργίας σε σχεδόν 26%. Οι επενδύσεις κατέρρευσαν καθώς οι επιχειρήσεις έφυγαν σε χώρες με χαμηλότερους φόρους και καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης. Όπως συνήθως συμβαίνει μετά από ξαφνική διακοπή, το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών βελτιώθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι εισαγωγές μειώθηκαν, αλλά αυξήθηκαν οι εξαγωγές, με αποτέλεσμα την καλύτερη εμπορική ισορροπία και την μικρότερη εξάρτηση από την εξωτερική χρηματοδότηση. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας, το οποίο έπληξε το 15% το 2008, ήταν λίγο πάνω από το 1% στο τέλος του 2016.

Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο παραμένει ελλειμματικό, αυξάνοντας ελαφρά το 2017 καθώς οι εισαγωγές άρχισαν να αυξάνονται. Αν το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών θα γίνει και πάλι πολύ ισορροπημένο, θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την σκληρή ανάκαμψη της Ελλάδας. Κατά συνέπεια, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η κυβέρνηση και οι ηγέτες των επιχειρήσεων επικεντρώνονται στην ανάπτυξη των εξαγωγικών αγορών και στη βελτίωση της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας.

Μετά την κρίση

Ο μεγάλος αριθμός των εξαγωγών των αγαθών και των υπηρεσιών έπαιξαν στην έξοδο της Ελλάδας από προγράμματα διάσωσης μετά από οκτώ χρόνια σύμφωνα με επίσημα στοιχεία. Βάσει της Ελληνικής στατιστικής αρχής οι εξαγωγές αυτές βοήθησαν στη χώρα στο να επιστρέψει στην ανάπτυξη της. Ειδικοί συμπληρώνουν ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν αυτήν την πτώση της εγχώριας κατανάλωσης δίνοντας βάση σε εξαγωγές. Στα τέλη του 2009 οι εξαγωγές ήταν περίπου Σε ποσοστό 19% του ΑΕΠ της Ελλάδος ενώ μέχρι το 2017 το ποσοστό Ανέβηκε σε 30% και με τα χρόνια αυξάνεται. Βάσει της έρευνας Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος τα δυναμικά προϊόντα που υποστήριζαν την προβληματική οικονομία περιλαμβάνουν Βασικά προϊόντα τα οποία είχαν εξασφαλίσει σημαντικά μερίδια αγορές εδώ και χρόνια όπως αλουμίνιο μάρμαρο και ελαιόλαδο καθώς και αρκετά νέα προϊόντα στο χαρτοφυλάκιο εξαγωγών της Ελλάδας όπως το γιαούρτι. Κατά το τρέχον έτος το πρώτο εξάμηνο εξαγωγές από 15,7% στα 16,4 ανέβηκαν στο 16,4% δισεκατομμύρια ευρώ σε σχέση με την αρχή της ίδιας περιόδου το 2017 σύμφωνα πάντα με την Έκθεση της πανελλήνιας ένωσης εξαγωγέων. Την ίδια ακριβώς περίοδο οι εισαγωγές ανήλθαν σε 27 δισεκατομμύρια ευρώ.

2014

Το σημαντικό αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας είναι αποτέλεσμα από το γεγονός ότι η χώρα εξήγαγε 33,2 δισεκατομμύρια δολάρια και έκανε εισαγωγές εμπορευμάτων αξίας 60,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2014. Σύμφωνα με το δείκτη οικονομικής πολυπλοκότητας η Ελλάδα είναι στην 54η θέση η χώρα με την πιο πολύπλοκη οικονομία ενώ κατατάσσεται στην 63η θέση χώρα με τις

μεγαλύτερες εξαγωγές. Ουσιαστικά η οικονομία της Ελλάδας βασίζεται στις υπηρεσίες και στη βιομηχανία. Το 2000 η χώρα μπαίνει στην οικονομική και νομισματική Ένωση Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εξαγωγές που σημείωσε το 2014 έρχονται στα 33,2 εκατ δολάρια. Η Ελλάδα είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας του 48ου κόσμου με τις ετήσιες εισαγωγές της στα \$ 60,8B το 2014. Η αξία των εισαγωγών μειώθηκε σε ετήσιο ρυθμό -2,1% από το 2009-2014, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των εξαγωγών σε 8,8% περίοδος. Η Ελλάδα κατέχει την 138η θέση παγκοσμίως στον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας και 86η στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας. Η χώρα είχε ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ύψους 235 δολ. το 2014, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 26,9 χιλ. Δολάρια. Το 2014, η Ελλάδα πραγματοποίησε εισαγωγές αξίας \$ 60.8B και εξήγαγε προϊόντα αξίας 33,2 δολάρια, καταγράφοντας έτσι ένα αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο ύψους \$ 27,6B το οποίο καλύπτεται από δάνεια. Ωστόσο, αυτό βελτιώθηκε λίγο με την αναθεώρηση των περιοριστικών εμπορικών μέτρων της Ελλάδας. Σύμφωνα με τον Δείκτη Οικονομικών Συγκροτημάτων, η Ελλάδα κατατάσσεται ως η 54η πιο πολύπλοκη οικονομία παγκοσμίως (η οποία έχει μειωθεί από την 30η θέση το 1964) με ένα συγκροτημένο οικονομικό δείκτη 0,337. Η Ελλάδα έχει μεγαλύτερο παγκόσμιο μερίδιο εξαγωγής από το αναμενόμενο από μια οικονομία του μεγέθους της. Η Ελλάδα σημείωσε μείωση του μέσου ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ που οδήγησε σε οικονομική κρίση. Η Ελλάδα κατηγορείται ότι ξοδεύει περισσότερα από όσα κερδίζει, οδηγώντας σε υψηλά επιτόκια δανεισμού, μειώνοντας τα ποσοστά παραγωγής, αυξάνοντας έτσι τα ποσοστά ανεργίας.

2016-2017-2018

Το έτος 2018 άρχισε με προσδοκίες και αισιοδοξία για τις ελληνικές εξαγωγές. Η σταδιακή σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό με την βελτίωση των ρυθμών ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου, όπως καθώς και η αύξηση της τουριστικής προτίμησης για τους ελληνικούς προορισμούς, είχε αξιοσημείωτα θετικά αποτελέσματα στο εξωτερικό ισοζύγιο της χώρας κατά το τρίτο τρίμηνο του 2017 και έθεσε τις βάσεις για μια άλλη θεαματική εξαγωγή το 2018. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στην πρόσφατη έκθεση του Κέντρου Οικονομικών

Σχεδιασμός και Έρευνα (ΚΕΡΕ) στο όσον αφορά τις εξαγωγές, κατά το τρίτο τρίμηνο του 2017 οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 12,6% και οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 2,8% συμβάλλοντας συνολικά σε 2,2 ποσοστιαίες μονάδες Αύξηση του ΑΕΠ. Η αύξηση των εξαγωγών αγαθών συνδέεται με ευνοϊκές εξελίξεις όσον αφορά την παγκόσμια ζήτηση, ενώ μπορεί επίσης να αντανακλά περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Η αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών οφείλεται στη σημαντική αύξηση των εξαγωγών εισπράξεις από ταξίδια (κατά 12,3% το τρίτο τρίμηνο του 2017), σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος), τη θεαματική βελτίωση των εισπράξεων από μεταφορές (κατά 15,7%) και την αύξηση των εσόδων από άλλες υπηρεσίες (κατά 8,0%).

Σύμφωνα με την ανάλυση του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων και της Έρευνας Εξαγωγών Κέντρο (ΚΕΕΜ) σχετικά με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, οι εξαγωγές, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων πετρελαίου, αυξήθηκαν κατά 13,2% σε ολόκληρο το 2017, δηλαδή την περίοδο από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2017, ανεβαίνοντας σε 28,46 ευρώ από 25,15 δις ευρώ το 2016. Οι ελληνικές εξαγωγές έφεραν νέο ρεκόρ ακόμη και χωρίς να λάβουν υπόψη τα πετρελαϊκά προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα, η αξία των εξαγωγών, εξαιρουμένου του πετρελαίου, αυξήθηκαν κατά 7,1% ή 1,32 δις ευρώ το 2017, σε 19,98 δις Ευρώ από 18,65 δις ευρώ το 2016. Το 2017, η Ιταλία παρέμεινε ο σημαντικότερος προορισμός των ελληνικών εξαγωγών, με τη Γερμανία στη δεύτερη θέση. Η Τουρκία κατατάσσεται τρίτη, ανεβαίνοντας μία θέση (από την 4η θέση το 2016) και ξεπερνώντας την Κύπρο, η οποία κατείχε την τρίτη θέση τον προηγούμενο χρόνο. Η Βουλγαρία παρέμεινε στην πέμπτη θέση, όπως στην περίπτωση του 2016. Ο Λίβανος είναι στην 6η θέση, μέχρι δύο θέσεις από το προηγούμενο έτος, ενώ οι ΗΠΑ είναι 7η, και το Ηνωμένο Βασίλειο είναι 8ο. Οι κορυφαίοι-10 από τους σημαντικότερους προορισμούς ολοκληρώθηκαν από τη Ρουμανία στην 9η θέση και τη Γαλλία στη 10^η θέση.

Οι ελληνικές εξαγωγές παρουσίασαν διψήφιο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης τους πρώτους τέσσερις μήνες του έτους, ενώ το εμπορικό έλλειμμα σημείωσε πτώση. Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων εκφράζει την αισιοδοξία ότι η ανοδική τάση θα συνεχιστεί για τον τομέα των εξαγωγών τους προσεχείς μήνες, παρά τις

αντιξοότητες της εμπορικής σύγκρουσης και των τιμολογίων των ΗΠΑ στις εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου. Τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ) έδειξαν ότι οι εξαγωγές ανήλθαν τον Απρίλιο σε 2,59 δις Ευρώ (συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων καυσίμων), από 2,32 δις Τον ίδιο μήνα το 2017, σημειώνοντας ετήσια αύξηση 11,6%. Εξαιρουμένων των καυσίμων, οι εξαγωγές ανήλθαν σε 1,71 δις Έναντι 1,52 δις Τον Απρίλιο του 2017, σημειώνοντας αύξηση 12,4%. Κατά τους πρώτους τέσσερις μήνες του έτους, η άνοδος ήταν ακόμη μεγαλύτερη: Οι εξαγωγές ανήλθαν σε 10,45 δις Ευρώ την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου, αυξημένες κατά 13,2% σε πέρσι 9,23 δις Ευρώ. Εξαιρουμένων των προϊόντων καυσίμων, ο αριθμός ανήλθε σε 7,14 δις Ευρώ, αυξημένος κατά 13,3%. Παράλληλα, οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 9,9% εξαιρουμένων των καυσίμων. Η σημαντική αύξηση των εξαγωγών με την πτώση των εισαγωγών οδήγησε σε μείωση του εμπορικού ελλείμματος κατά 15,1% σε 7,08 δις Τον Ιανουάριο-Απρίλιο. Εξαιρουμένων των καυσίμων, η συρρίκνωση ανέρχεται στο 20,9%, γεγονός που εξηγείται από την άνοδο των διεθνών τιμών του πετρελαίου.

ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Η οικονομία της Ελλάδας βασίζεται σύμφωνα με την παράδοση βαθμό στη Γεωργία. Συγκεκριμένα ο κλάδος αυτός αποτελεί το 4% του ΑΕΠ και απασχολεί γύρω στο 13% του εργατικού δυναμικού. Οι κοινές παραγωγές είναι κυρίως ο καπνός με την Ελλάδα να έχει το τρίτο μεγαλύτερο Ευρωπαϊκό παραγωγικό τίτλο και στη συνέχεια να έρχεται το βαμβάκι. Σημαντική καλλιέργεια είναι και το βόειο κρέας καθώς και ο κλάδος της αλιείας που είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο σε παράκτιες περιοχές. Έτσι λοιπόν αντικατέστησε τη Γεωργία ως δεύτερη πηγή εισοδήματος μετά τις υπηρεσίες και πλέον φτάνει το 16% του ΑΕΠ το εργατικό δυναμικό που απασχολείται είναι γύρω στο 15%. Πριν την κρίση του 2007 το ΑΕΠ αυτό ήταν υψηλότερο γύρω στο 20%. Κύριοι τομείς είναι η Ηλεκτρονική εξοπλισμός μεταφορών η βιομηχανία ένδυσης και κατασκευή. Πέρα από όλα αυτά κατέχει υψηλό βαθμο ο Ναυτικός στόλος παγκόσμια. Ο τομέας των υπηρεσιών είναι 80% του ΑΕΠ ενώ το εργατικό δυναμικό που αντιπροσωπεύει είναι 71%. Ο τουρισμός αποτελεί βασική πηγή

εσόδων και συνεισφέρει μόνο στο 18% του ΑΕΠ. Αύξηση των μεταναστών σήμερα ακουμπάει το 20% του εργατικού δυναμικού.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση για έβδομη συνεχή χρονιά και ως εκ τούτου είναι επιτακτική η διερεύνηση δυνητικών πηγών ανάπτυξης. Η εξαγωγική δραστηριότητα είναι ένας σημαντικός παράγοντας που διεγείρει την οικονομική ανάπτυξη (η υπόθεση της αύξησης που οδήγησε στην ανάπτυξη). Το διεθνές εμπόριο έχει αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες, αφενός συμβάλλοντας στον πλούτο των εθνών και αφετέρου καθιστώντας τον κόσμο πιο αλληλεξαρτώμενο. Το μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών στο ΑΕΠ αυξάνεται σταθερά από 14,29% το 1996 σε 21,17% το 2006, φθάνοντας το 30,11% το 2015. Αν και οι ελληνικές εξαγωγές αυξάνονται ως ποσοστό του ΑΕΠ, η σύνθεση τους διαφέρει από την υπόλοιπη ΕΕ οι εξαγωγές υπηρεσιών κυριαρχούν στην ελληνική περίπτωση (σε σχέση με τα εμπορεύματα). Η μεταγενέστερη ανάλυση επικεντρώνεται μόνο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων.

Η εξωτερική οικονομική ανάπτυξη και ιδιαίτερα η οικονομική ανάπτυξη των εμπορικών εταιριών της Ελλάδας έχει σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη των ελληνικών εξαγωγών. Η αύξηση του αλλοδαπού εισοδήματος συνδέεται με την αύξηση της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη ζήτηση για ελληνικά αγαθά εξαγωγής. Ως εκ τούτου, θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί (i) η κατανομή των ελληνικών εξαγωγικών αγαθών ανά περιφέρεια και (ii) ο αντίκτυπος της αλλαγής του ξένου ΑΕΠ στις ελληνικές εξαγωγές. Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η Γερμανία με 11,45% και η Ιταλία με 10,44% ήταν κατά μέσο όρο οι σημαντικότερες αγορές για τα ελληνικά αγαθά εξαγωγής. Ακολουθήθηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο με 5,58%, την Τουρκία με 5,56% και τη Βουλγαρία με 5,19%. Η υπόλοιπη Ευρώπη με ποσοστό 17,15% και τα Βαλκάνια με ποσοστό 15,20% αντιπροσωπεύουν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών αγαθών εξαγωγής. Οι ΗΠΑ και η Ανατολική Ασία κατέχουν μερίδιο 4,65% και 3,57% αντίστοιχα. Εστιάζοντας τα τελευταία 5 χρόνια, η Τουρκία με μερίδιο 9,63%, Ιταλία 9,59%, Γερμανία 6,87% και Βουλγαρία 5,29% είναι οι τέσσερις κύριοι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας. Οι ελληνικές εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και την υπόλοιπη Ευρώπη παρουσίασαν πτώση. Σημαντική αύξηση σημειώθηκε στην περιοχή της Μέσης

Ανατολής και στη Βόρεια Αφρική. Και οι δύο έχουν διπλασιάσει το μερίδιό τους και αντιπροσωπεύουν πλέον το 13,95% της αγοράς. Αυτή η μετατόπιση του μεριδίου των εξαγωγών αγαθών μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους λόγους. Ένα από αυτά μπορεί να είναι η ασθενής οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη τα τελευταία πέντε χρόνια. Οι πιο έντονες μεταβολές στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών συνδέονται με τις αλλαγές στην οικονομική ανάπτυξη της Ιταλίας, των ΗΠΑ, της Ανατολικής Ασίας και της Γερμανίας. Για παράδειγμα, αν το πραγματικό ΑΕΠ της Ιταλίας αυξάνεται φέτος κατά 1%, τα ελληνικά εξαγωγικά αγαθά αναμένεται να αυξηθούν κατά 1,86%. Η οικονομική ανάπτυξη του 1% στις ΗΠΑ και στην Ανατολική Ασία συνδέεται με αύξηση των ελληνικών εξαγωγικών αγαθών κατά 1,57%. Η Γερμανία έχει μικρό αντίκτυπο στα ελληνικά αγαθά εξαγωγής, καθώς η οικονομική μεγέθυνση του ίδιου μεγέθους συνδέεται με αύξηση περίπου 0,87%.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ωστόσο, παρά τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις, η Ελλάδα εξακολουθεί να μην είναι ο ευκολότερος τόπος επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επί του παρόντος, κατατάσσεται στην 67η θέση στην κατάταξη της Παγκόσμιας Τράπεζας "Ευκολία στην Επιχειρηματικότητα". Εν μέρει, αυτό είναι συνέπεια των μέτρων που υιοθετήθηκαν για την επιδιόρθωση των δημοσιονομικών πόρων της Ελλάδας: οι φόροι εταιρειών αυξήθηκαν αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια και είναι τώρα υψηλοί από τις διεθνείς το 29 %. Ωστόσο, η κυβέρνηση ελπίζει ότι μόλις ολοκληρωθεί το πρόγραμμα διάσωσης της Ελλάδας, τον Ιούλιο του 2018, θα μπορέσει να μειώσει τους φόρους εταιρειών. Επίσης, η πίστωση είναι δύσκολο να επιτευχθεί λόγω των υψηλών επιπέδων μη εξυπηρετούμενων δανείων των ελληνικών τραπεζών: ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) αναγνωρίζει ότι η μείωση τους αποτελεί υψηλή προτεραιότητα για την ελληνική κυβέρνηση. Αλλά υπάρχουν και κάποια πιο δύσκολα προβλήματα. Η Παγκόσμια Τράπεζα αναφέρει ότι εξακολουθεί να είναι δύσκολη η εγγραφή της ιδιοκτησίας και η επιβολή των συμβάσεων και οι πτωχεύσεις χρειάζονται πολύ χρόνο για να τεθούν σε ισχύ. Η επίλυση αυτών των προβλημάτων θα απαιτούσε μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος, το οποίο δεν θα ξεκινούσε παρά μετά

τις εκλογές του 2018. Οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να επεκταθούν στην Ελλάδα ίσως επιθυμούν να εξοικειωθούν με το ελληνικό επιχειρηματικό δίκαιο και τη δικαιοσύνη καθώς λειτουργεί επί του παρόντος.

Ελλάδα: αύξηση κατά 20% της αξίας των εξαγωγών φρούτων και λαχανικών

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΛΣΤΑΤ) που επεξεργάστηκε η Ένωση Ελληνικών Εταιρειών Εξαγωγών Φρούτων και Λαχανικών (INCOFRUIT Hellas), οι εξαγωγές νωπών οπωροκηπευτικών της χώρας τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο του 2018 αυξήθηκαν κατά 14,5% σε όγκο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2017, φθάνοντας τους 268.903 τόνους και κατά 20% περίπου σε αξία, φθάνοντας τα 175,86 εκατομμύρια ευρώ. Σύμφωνα με τον ειδικό σύμβουλο του Συλλόγου Γεώργιο Πολυχρονάκη, οι εξαγωγές λαχανικών αυξήθηκαν σημαντικά τους πρώτους δύο μήνες του τρέχοντος έτους, φτάνοντας τους 44.681 τόνους (+ 32.9%). Από πλευράς αξίας, οι πωλήσεις αυτές σημείωσαν πτώση 6,74% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, φθάνοντας στα 31,48 εκατ. Ευρώ, ωστόσο, αυτό δεν επηρέασε αρνητικά τη συνολική θετική εικόνα για τα φρούτα και τα λαχανικά. Οι εξαγωγές οπωροκηπευτικών αυξήθηκαν κατά 11,4% σε όγκο και κατά 28% σε αξία και ανήλθαν σε 224,222 τόνους και 144,38 εκατ. Ευρώ τους πρώτους δύο μήνες του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2017. Ο αποφασιστικός παράγοντας για τις θετικές εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας κατά τους πρώτους δύο μήνες του τρέχοντος έτους, σύμφωνα με τον κ. Πολυχρονάκη, ήταν οι κακές καιρικές συνθήκες στις αντίπαλες χώρες, στις οποίες έχουν πληγεί οι καλλιέργειες. «Η υψηλή ποιότητα της ελληνικής παραγωγής, μαζί με τον μεγαλύτερο όγκο, οδήγησε στα προαναφερθέντα θετικά αποτελέσματα για τη χώρα μας», τόνισε. Οι εισαγωγές νωπών οπωροκηπευτικών σημείωσαν επίσης θετική εξέλιξη. Κατά τους πρώτους δύο μήνες του τρέχοντος έτους, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2017, μειώθηκαν τόσο από πλευράς όγκου όσο και αξίας, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, οι εισαγωγές φρούτων και λαχανικών στην Ελλάδα σημείωσαν μείωση κατά 16,3% σε όγκο και ανήλθαν σε 103,015 τόνους, σε σύγκριση με 123,139 τόνους το πρώτο δίμηνο του 2017. σε όρους αξίας,

σημειώθηκε μείωση κατά 13,1%, φθάνοντας τα 86,805 εκατ., έναντι 99,849 εκατ. το 2017.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Οι οικονομικές πολιτικές στοχεύουν συχνά σε συγκεκριμένους στόχους, οι οποίοι με τη σειρά τους επηρεάζουν το ισοζύγιο πληρωμών. Για παράδειγμα, μια χώρα μπορεί να υιοθετήσει πολιτικές ειδικά σχεδιασμένες για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων σε έναν συγκεκριμένο τομέα, ενώ άλλη μπορεί να προσπαθήσει να διατηρήσει το νόμισμά της σε τεχνητά χαμηλό επίπεδο, προκειμένου να τονώσει τις εξαγωγές και να αυξήσει τα συναλλαγματικά της αποθέματα. Ο αντίκτυπος αυτών των πολιτικών καταγράφεται τελικά στα δεδομένα του ισοζυγίου πληρωμών. Ενώ το ισοζύγιο πληρωμών ενός έθνους απαλείφει απαραίτητα τους τρέχοντες λογαριασμούς και τους λογαριασμούς κεφαλαίου, οι ανισορροπίες μπορούν και εμφανίζονται μεταξύ των τρεχούμενων λογαριασμών των διαφόρων χωρών. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, οι ΗΠΑ είχαν το μεγαλύτερο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παγκοσμίως το 2016, στα 481,2 δις Δολάρια. Η Γερμανία είχε το μεγαλύτερο πλεόνασμα του κόσμου, στα 289,2 δις Δολάρια.

Η Ελλάδα μπορεί να πει ότι αντιμετωπίζει τα προβλήματα πολύ πριν αρχίσει η παγκόσμια κρίση. Άχρηστη και ασυνείδητη σπατάλη χρημάτων λόγω πρακτικών που προκαλούν οικονομικό και κοινωνικό εκφυλισμό, όπως η δωροδοκία, η διαφθορά και οι παρατάξεις, βρίσκεται πίσω από τα δημοσιονομικά ελλείμματα υψηλού επιπέδου, το ραγδαία αυξανόμενο δημόσιο χρέος, την έλλειψη επενδυτικών δαπανών και έλλειψη ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επιπλέον, σε αυτή την αρνητική διαδικασία, δύο σημαντικές εξελίξεις που θα έπλητταν τις αγορές που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα στα τέλη του 2009. Η ελληνική κυβέρνηση που έρχεται στην εξουσία το Νοέμβριο του 2009, αναθώρησε το δημοσιονομικό έλλειμμα του 2009 που προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 6,7% του ΑΕΠ και έπεσε στο 12,7%. Τον Απρίλιο 2010, η Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δήλωσε ότι αυτό το ποσοστό θα ήταν υψηλότερο από 13,6%. Στη συνέχεια, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στο 15,4% ακολουθώντας μια ανοδική πορεία. Επιπλέον, η Ελλάδα προέβη σε αίτημα αναβολής εξάμηνης διάρκειας δανείου Dubai World που ανήκει

στην κυβέρνηση του Εμιράτου του Κόλπου τον Νοέμβριο του 2009. Αυτή η είδηση έπληξε σημαντικά τις χρηματοπιστωτικές αγορές και υπό το φως του γεγονότος ότι το δημοσιονομικό δελτίο στην Ελλάδα επιδεινώθηκε ταχέως, αποστασιοποιήθηκε η προσοχή των χρηματοπιστωτικών αγορών και των οργανισμών αξιολόγησης στη βιωσιμότητα της οικονομικής και εξωτερικής ανισορροπίας της Ελλάδας. Αυτή η εκδήλωση οδήγησε σε ζημιά στη σκέψη ότι η ένταξη στην Ευρωζώνη έχει το καθήκον να προστατεύει από τους κινδύνους. Οι περισσότεροι άνθρωποι συμφωνούν ότι η ελληνική κυβέρνηση συνειδητά άλλαξε τα δεδομένα και παραπλάνησε τις αρχές. Υποστηρίζεται ότι η Ελλάδα το κάνει αυτό για να παραμείνει εντός των νομισματικών κανόνων της Ευρωπαϊκή Περιοχής.

Ως εκ τούτου, η Ελλάδα δεν μπορεί να μειώσει τα εξωτερικά της χρέη μετακινώντας τα καθαρά χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία από τον ιδιωτικό τομέα στον κυβερνητικό τομέα (το μεγαλύτερο μέρος του θετικού υπόλοιπου των τομέων οφείλεται στις χαμηλές τιμές μετοχών της Ελλάδας που κατέχουν οι ξένοι επενδυτές). Αν δεν υιοθετηθεί μια ισχυρή πολιτική οικονομικής ανάπτυξης (με τη χρηματοδότηση από την υπόλοιπη Ευρώπη), η μόνη διέξοδος για την Ελλάδα, εφόσον τηρεί την τρέχουσα πολιτική δημοσιονομικής εξυγίανσης, είναι να μεταφέρει κυριολεκτικά πραγματικούς πόρους στον εξωτερικό τομέα. Δεδομένου ότι το NIIP είναι πλέον κοντά στο 105% του ΑΕΠ και οι τιμές των ακινήτων στην Ελλάδα βρίσκονται σε σημαντική πτώση, ακόμη και αυτή η εναλλακτική λύση απαιτεί πολύ μεγάλες μεταβιβάσεις.

Ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας της Ελλάδας είναι 57,7, καθιστώντας την οικονομία 106η πιο ελεύθερη στον Δείκτη του 2019. Το συνολικό αποτέλεσμα του έχει αυξηθεί κατά 0,4 μονάδες, με σημαντικές βελτιώσεις στην οικονομική ελευθερία και τη δημοσιονομική υγεία που υπερβαίνουν τη σημαντική μείωση της δικαστικής αποτελεσματικότητας. Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 43η θέση μεταξύ 44 χωρών στην Ευρώπη και η συνολική της βαθμολογία παραμένει κάτω από τους περιφερειακούς και παγκόσμιους μέσους όρους. Παρά την έξοδο από το τελευταίο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής το 2018, η κυβέρνηση υπόκειται σε τεράστιους περιορισμούς πολιτικής και αντιμετωπίζει ένα τεράστιο επίπεδο δημόσιου χρέους. Η ανταγωνιστικότητα έχει διαβρωθεί σοβαρά. Η Ελλάδα έχει

σημειώσει πρόοδο στην αποκατάσταση της μακροοικονομικής σταθερότητας και στην εφαρμογή των απαραίτητων αρχικών δημοσιονομικών προσαρμογών, αλλά ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί να καταναλώνει υπερβολικά μεγάλο ΑΕΠ και μια άκαμπτη αγορά εργασίας εμποδίζει την παραγωγικότητα και την αύξηση της απασχόλησης. Η διαφθορά παραμένει πρόβλημα. Η οικονομία είναι όμηρος ισχυρών δημοσίων συνδικάτων και το κρατικό μοντέλο κρατικών υπονομεύει τους επιχειρηματίες.

Ανεξάρτητα από την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1830, η Ελλάδα εντάχθηκε στο NATO το 1952 και η Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 και εισήλθε στην ευρωζώνη το 2002. Ο Πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς (Syriza) σφυρηλατήθηκε από μια άλλη κυβέρνηση συνασπισμού μετά από εκλογές το 2015. Η Ελλάδα έφυγε από ένα πρόγραμμα διάσωσης οκτώ ετών τον Αύγουστο του 2018, μετά από ένα διεθνές πακέτο διάσωσης ύψους 370 δισεκατομμυρίων δολαρίων, το οποίο προϋπέθετε οικονομικές μεταρρυθμίσεις και εντελώς μη δημοφιλή μέτρα λιτότητας. Η οικονομική ανάπτυξη έχει αρχίσει εκ νέου, υπό την καθοδήγηση της ναυτιλίας και του τουρισμού, αλλά η ανεργία και το δημόσιο χρέος παραμένουν υψηλά. Σημαντική κινεζική επένδυση αποτελεί παράδειγμα της κρατικής συμμετοχής της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά. Η κυβέρνηση έχει υποστηρίξει την παρέμβαση της Ρωσίας στις διαπραγματεύσεις που θα επιτρέψουν στη γειτονική Μακεδονία να ενταχθεί στην ΕΕ.

Οι ελληνικοί νόμοι επεκτείνουν την προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας τόσο στους αλλοδαπούς όσο και στους Έλληνες, αλλά η εκτέλεση είναι ανεπαρκής λόγω καθυστερήσεων στο δικαστικό σύστημα. Μολονότι είναι ανεξάρτητο, το δικαστικό σώμα είναι αναποτελεσματικό, αργό και ανεπαρκές. Η διαφθορά παραμένει ένα πρόβλημα στην Ελλάδα. Ενώ οι προσπάθειες επιβολής του φόρου έχουν γίνει πιο ισχυρές τα τελευταία χρόνια, οι αρχές δεν κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό να διώκουν τη φοροδιαφυγή από τις οικονομικές ελίτ. Ο υψηλότερος συντελεστής φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι 42%. Ο υψηλότερος συντελεστής εταιρικού φόρου είναι 29%. Η συνολική φορολογική επιβάρυνση ισούται με το 38,6% του συνολικού εγχώριου εισοδήματος. Τα τελευταία τρία χρόνια, οι δημόσιες δαπάνες ανήλθαν στο 50,6% της παραγωγής της χώρας (ΑΕΠ), ενώ τα δημοσιονομικά

ελλείμματα ανήλθαν κατά μέσο όρο σε 0,8% του ΑΕΠ. Το δημόσιο χρέος ισοδυναμεί με το 181,9% του ΑΕΠ.

Το επιχειρηματικό σχέδιο του Οργανισμού για το 2017 είναι σύμφωνο με τη γενική στρατηγική της χώρας. Η Ελλάδα θεωρεί ότι οι αυξημένες επενδύσεις και η προώθηση των εξαγωγών αποτελούν σημαντικά στοιχεία της εθνικής επιχειρηματικής ταυτότητας, ενώ παράλληλα τονίζεται η αξία των συνεργασιών και των συνεργιών με εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς. Είναι προφανές ότι η επιθυμία να θεσπιστούν στρατηγικές για την ενίσχυση της εγχώριας επιχειρηματικής δραστηριότητας και για την πραγματοποίηση επενδύσεων στη χώρα αποτελεί εθνική προτεραιότητα. Η επιχειρησιακή στρατηγική προσέγγιση της επιχείρησης Η Ελλάδα αξιοποιεί και ενισχύει όλες τις συνεργασίες που καλλιεργήθηκαν τα τελευταία χρόνια. Στόχος είναι να συντονιστεί και να προωθηθεί αποτελεσματικά το άνοιγμα, προωθώντας την ελληνική διεθνή ανταγωνιστικότητα. Συγκεκριμένα, για τους τομείς όπως τα Γεωργικά Προϊόντα, τα Οικοδομικά Υλικά και τα Καταναλωτικά & Βιομηχανικά Προϊόντα, διαμορφώθηκε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα το 2017, βασισμένο στην εκπροσώπηση όσο το δυνατόν περισσότερων τομέων της ελληνικής οικονομίας. Αυτό δείχνει το δυναμισμό και τη διεθνή εστίαση των ελληνικών επιχειρήσεων να προσεγγίσουν τις νέες και αναδυόμενες αγορές. Η εθνική μας οργάνωση περιπτόρων και η παρουσία σε διεθνείς εκθέσεις αποδεικνύει μια δραματική ώθηση στη δραστηριότητα. Αυτό αποδεικνύεται από 45 συμμετέχοντες, έναντι 33 το 2016, ενώ αναμένεται επίσης σημαντική αύξηση των εξαγωγών.

Η εθνική συμμετοχή της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών είναι ισχυρή. Η συμμετοχή σε εκδηλώσεις είναι σταθερή και προγραμματίζεται περισσότερη συμμετοχή για σημαντικές εμπορικές εκδηλώσεις όπως η ANUGA (Κολωνία), η SIAL (Παρίσι), η GULFOOD (Ντουμπάι) στο PROWEIN (Ντίσελντορφ) και το SUMMER FANCY (Νέα Υόρκη) κ.λπ. Όσον αφορά τα δομικά υλικά, τα καταναλωτικά και βιομηχανικά προϊόντα, έχει εκπονηθεί επιχειρηματικό σχέδιο που να αντιπροσωπεύει όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς. Η προώθηση των ελληνικών επιχειρήσεων στις παραδοσιακές εξαγωγικές χώρες οικοδομείται, αλλά

και μια στρατηγική για την προσέγγιση σε νέες αγορές όπως η Νοτιοανατολική Ασία και η Αφρική.

Νέοι Ελληνικοί στόχοι και Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε έναν κόσμο που συνεχώς μεταβάλλεται και αλλάζει η Ελλάδα θέτει ως στόχο να είναι παρούσα στις Διεθνείς Ευρωπαϊκές και περιφερειακές εξελίξεις και με τον τρόπο της να συμβάλλει στην προώθηση της δημοκρατίας της Ειρήνης της Ασφάλειας της σταθερότητας της συνεργασίας και της ανάπτυξης. Για να το επιτύχει αυτό θέτει σε εφαρμογή μία πολιτική που είναι η ευρεία διακομματική συναίνεση που υπάρχει σήμερα για τους μεγάλους στρατηγικούς στόχους της χώρας. Αυτούς αποτελεί και η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο παρόν φαίνεται μέσω των Ελλήνων και των πολιτικών μας δυνάμεων ότι η Ελλάδα μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα της καλύτερα μέσα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ευρωπαϊκή επιλογή έχει συνοδεύσει την εξωτερική πολιτική της χώρας αλλά και τη διαδικασία διεύρυνσης και εκσυγχρονισμού του δημοκρατικού της πολιτεύματος, της δημοκρατικής πολιτείας από τη Μεταπολίτευση. Αποτελεί τη σημαντικότερη συνισταμένη προόδου ανάπτυξης και ευημερίας αλλά και έναν βασικό πυλώνα συνεχούς ενίσχυσης του διεθνούς κύρους και της επιρροής της Ελλάδας. Η Ελλάδα αξιοποιεί στο έπακρο τις δυνατότητες που τις προσφέρει η συμμετοχή της στην Ε.Ε.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

Μια στρατηγική ανάπτυξης με επίκεντρο το εμπόριο εισαγωγών-εξαγωγών

Σε συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε στις αρχές Δεκεμβρίου του 2017, ο Υπουργός Οικονομίας και Ανάπτυξης της Ελλάδας, Δημήτρης Παπαδημητρίου, περιέγραψε τη στρατηγική ανάπτυξης της κυβέρνησης. Είπε ότι η Ελλάδα έχει ιστορικά μάλλον κλειστή οικονομία, έτσι ένα βασικό μέρος της στρατηγικής είναι το άνοιγμά της για να επωφεληθεί πλήρως από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και να αναπροσανατολίσει την οικονομία προς την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που μπορούν να μπουν συναλλαγές σε διεθνές επίπεδο. Ο Υπουργός επιθυμεί να αναπτύξει ικανότητες σε αγαθά υψηλής προστιθέμενης αξίας και βασισμένα στη

γνώση, χρησιμοποιώντας το νεαρό εργατικό δυναμικό της Ελλάδας με εξειδίκευση και με πολύ χαμηλή απασχόληση. Το κόστος εργασίας είναι σημαντικά χαμηλότερο από εκείνο των ανταγωνιστικών χωρών όπως η Ιρλανδία, που θα μπορούσε να αποδειχθεί ελκυστική για τις διεθνείς επιχειρήσεις που αναζητούν ευκαιρίες επέκτασης. Πρότεινε ότι οι διεθνείς επιχειρήσεις θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο δημιουργίας κέντρων εξυπηρέτησης στην Ελλάδα, εκμεταλλευόμενοι το γεγονός ότι πολλοί νέοι της Ελλάδας μιλούν καλά αγγλικά. Επίσης, ευελπιστεί να ενθαρρύνει τις νεοσύστατες επιχειρήσεις, ιδίως στον τομέα της τεχνολογίας, των τηλεπικοινωνιών και της γεωργίας. Η ανάπτυξη του εμπορίου εισαγωγών-εξαγωγών μπορεί να αποτελέσει πρόκληση σε μια χώρα όπου το 99,9% των επιχειρήσεων είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Μπορούν να αντιμετωπίσουν σημαντικούς φραγμούς στο εμπόριο λόγω του μικρού τους μεγέθους και της έλλειψης χρηματοδότησης. Ο υπουργός θέλει να δημιουργήσει "ομάδες" των ΜΜΕ και αλυσίδες εφοδιασμού για να τους παράσχει επαρκή δύναμη για να εισέλθουν στις διεθνείς αγορές.

Μια στρατηγική εταιρική σχέση με τις ΗΠΑ

Τόσο ο υπουργός Οικονομίας όσο και ο εκπρόσωπος του Πρωθυπουργού, Δημήτρης Τζανακόπουλος, τόνισαν τη στρατηγική σημασία της Ελλάδας, ιδιαίτερα για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Ελλάδα είναι μακροχρόνιος σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών και φιλοξενεί μια στρατιωτική βάση βασικών στρατιωτικών δυνάμεων του Ηνωμένου Βασιλείου και του ΝΑΤΟ στη νήσο Κρήτη. Παρά τις οικονομικές δυσκολίες της, η Ελλάδα είναι μία από τις πέντε μόνο χώρες που διατηρεί τη δέσμευση για τις αμυντικές δαπάνες του ΝΑΤΟ. Είναι επίσης μια σχετικά σταθερή χώρα, τώρα που αποφάσισε να κάνει ό,τι είναι απαραίτητο για να παραμείνει στην Ευρωζώνη.

Οι ευρύτερες επιχειρηματικές φιλοδοξίες της Ελλάδας

Γενικά οι φιλοδοξίες της Ελλάδας Όσο αφορά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές της εκτείνεται και πέρα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπουργός περιέγραψε ένα σχέδιο για να γίνει ένας ενεργειακός κόμβος ενισχύοντας την ανάπτυξη πεδίων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο και μετατρέποντας το κέντρο

επεξεργασίας και μεταφοράς πετρελαιοειδών και υγροποιημένου φυσικού αερίου. Καθοριστική σημασία θα έχει για το έργο αυτό η συμμετοχή των επιχειρηματικών συμφερόντων Αμερικής. Πέρα από όλα αυτά έχει ως σκοπό έναν αγωγό φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν βοηθώντας την έτσι στην εξάρτηση της με τη Ρωσία σχετικά με την προμήθεια του φυσικού αερίου. Επιπλέον προκειμένου να ενθαρρύνει τον τουρισμό της η Ελλάδα χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεις αεροδρομίων. Όμως, όπως εξελίσσεται, ο Υπουργός αναμένει επίσης ότι το περιφερειακό δίκτυο αεροδρομίων θα μπορούσε να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις από όλο τον κόσμο να επεκταθούν σε περιοχές της Ελλάδας πέρα από την πρωτεύουσα. Λέει ότι υπήρξε ήδη ενδιαφέρον από επιχειρήσεις στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστραλία και τις Κάτω Χώρες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι για να μπορέσει η χώρα να περάσει σε μία βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να ενισχυθούν πολύ οι εξαγωγικές δραστηριότητες και οι επενδύσεις. Θα πρέπει να γίνουν διάφορες μεταρρυθμίσεις προκειμένου τα εξαγωγικά προϊόντα να είναι πλήρως ανταγωνιστικά και να μπορούν να επιβιώσουν σε αυτό το τεράστιο κλίμα ανταγωνιστικότητας που επικρατεί σήμερα. Κάποιες πολιτικές που θα μπορούσαν να ακολουθηθούν: είναι η βελτίωση τόσο του τεχνολογικού εξοπλισμού όσο και των υποδομών, η μείωση της φορολογίας και η ιδιαίτερη προσοχή που πρέπει να δοθεί στο κομμάτι της ανταγωνιστικότητας. Όταν οι εξαγωγές είναι σε υψηλούς ρυθμούς, τότε η χώρα βρίσκεται σε θέση να φτάσει και να διατηρήσει την ανάπτυξή της. Η Ελλάδα βρίσκεται πλέον σε καλύτερη θέση σε σχέση με το πως ήταν η κατάστασή της όταν ξεκίνησε η οικονομική κρίση και μέσω διαφόρων ενεργειών αλλά και των προτάσεων που αναφέρθηκαν θα μπορούσε να ανακάμψει και να αυξήσει σημαντικά τις εξαγωγές της χώρας για τα επόμενα χρόνια.

Βιβλιογραφία

- Advisors, C. o. (2018, April 6). Economic Bulletin. *Hellenic Republic: Ministry of Finance* .
- Agrocapital. (2016, Φεβρουαρίου 24). Τα 100 πιο εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα.
- Argyrou, M., & Bazina, E. (2003, December). Competitiveness and the External Trade of Greece in the 1990s:A cross-sectoral Investigation. *Journal of economic Integration* .
- Asteriou, D., & Agiomirgianakis, G. (2001, July). Human capital and economic growth: Time series evidence from Greece. *Journal of Policy Modeling* .
- Bosworth, B., & Kollintzas, T. (2001, March 7). Economic Growth in Greece: Past Performance and Future Prospects.
- Böwer, U., Michou, V., & Ungerer, C. (2014, June). The Puzzle of the Missing Greek Exports. *European Commission* .
- Chrysopoulos, P. (2017, June 2). Ten Successful Companies that Export Greek Goods Throughout the World. *Greek Reporter* .
- Content, E. (2010, March 29). Greece Trade, Exports and Imports. *Economy Watch* .
- Economics, T. (2016). Greece Exports 2001-2016.
- Finance, M. o. (2017, August). The Greek Economy: Recent Economic Developments. *Briefing Note* .
- Görg, H., & Spaliara, M. (2018). Export market exit and financial health in crises periods. *Journal of Banking and Finance* , σσ. 150-163.
- Kokkinis, G., & Sarmaniotis, C. (2005). National Competitiveness: Conceptual Identification and Evaluation of the Greek Economy. *Market without Borders* , σσ. 60-78.
- Kouretas, G., & Vlamis, P. (2010, January). The Greek Crisis: Causes and Implications. *Panoeconomics* .
- Magoulios, G., & Athianos, S. (2013). The trade balance of Greece in the Euro Era. *South-Eastern Journal of Economics 2* .
- Mavridis, S. (2018, January 6). Greece's Economic and Social Transformation 2008–2017. *Social Sciences* .

McKinsey. (2012, June). Greece 10 years ahead: defining Greece's new growth model and strategy. *McKinsey&Company*.

Monokroussos, P., & Thomakos, D. (2014, March 31). Greece's current account drivers and forecasts, An empirical study. *Eurobank Global Markets Research* .

OECD. (2017). Greece trade and investment statistical note. *International trade, foreign direct investment and global value chains* .

Ozturk, S., & Sozdemir, A. (2015). Effects of Global Financial Crisis on Greece Economy. *Procedia Economics and Finance* , σσ. 568-575.

Papadimitriou, D., Nikiforos, M., & Zezza, G. (2015, May). Greece Conditions and strategies for economic recovery. *Levy Economics Institute of Bard College* .

Papazoglou, C. (2007, February). Greece's Potential Trade Flows: A Gravity Model Approach. *International Advances in Economic Research* , σσ. 403-414.

Weisbrot, M., Rosnick, D., & Lefebvre, S. (2015, January). The Greek Economy: Which Way Forward? *Center for Economic and Policy Research* .

Workman, D. (2018, September 1). Greece's Top 10 Exports. *World's top exports* .

Αναστασάτος, Τ., Γκιώνης, Ι., Γώγος, Σ., Δημητριάδου, Α., Μονοκρούσος, Π., Σταματίου, Θ., και συν. (2017). Ελληνικές Εξαγωγές: Διάρθρωση, Ανταγωνιστικότητα και Προκλήσεις. Στο *Οικονομία και Αγορές*. Eurobank Research.

Καλυβίτης, Σ., Κατσίμη, Μ., & Μούτος, Θ. (2018, Δεκέμβριος). Εξαγωγές και εξαγωγικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. *διαΝΕΟσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης* .

Λιανός, Θ., & Κυρίκος, Δ. (2008). *Μακροοικονομική Ανάλυση*.

Υπουργείο Οικονομίας, Α. κ. (2016, Μάρτιος). Σχέδιο Δράσης για την Προώθηση των Εξαγωγών.

<https://geotee.gr/MainNewsDetail.aspx?CatID=1&RefID=22908&TabID=4>